

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.**

28e jaargang nr. 2

15 maart 1999

INHOUD

- Marc Hooghe
May Sarton (1912-1995). 54
- Ernest Lacquet
Inventaire Archéologique: Schoorsteen van de XIVe eeuw. 64
- Paul Huys
Over de windmolens buiten de Brugse Poort in Gent en een
molenlandschap (1858) van Cesar De Cock. 65
- Pierre Kluyskens
David 't Kindt. 74
- David Maes
Het Gents Kerkepad (Vervolg)
Sint-Pieters-Buitenkerk - Sint-Pietersaalststraat. 88
- Alexander-Karel Evrard
De Gentse vrije cursus Geschiedenis der Geneeskunde.
Een beknopt overzicht. 93
- Quizmaster
Oplossing Puzzel 1998. 95
- W.L. Braekman
Het woord en het gerecht 'lutsepoepe'. 97
- Luc Devriese
Een lelijk wijf in de Veldstraat.
Een allerliefst spekkemeiske in de Zonnestraat.
Een twijfelachtige 'Vlaamsche Maagd' op de Kouter... en een
19e eeuwse student. 98
- Hugo Collumbien
Gentse Memoriedagen: 17 April. 105
- Alfons Van Werveke
Oudheidkundige kroniek: Prinsenkinderen. 109
- Bibliografie. 110
- Vraag en Antwoord. 112
- Lezers schrijven ons. 114
- In verband met een foto verschenen in het 'Stadsmagazine Gent' 116

MAY SARTON (1912-1995)

De gemeenteraad van Gent besloot op 28 mei 1998 een nieuwe verkaveling in de deelgemeente Wondelgem de naam mee te geven "May Sartonstraat". De nieuwe straat bevindt zich inderdaad op enkele honderden meter van het geboortehuis van deze Belgisch-Amerikaanse schrijfster. Sarton, de dochter van wetenschapshistoricus George Sarton, beleefde literaire triomfen in de Verenigde Staten. In eigen land blijft ze echter relatief onbekend.

Eléanore Marie Sarton werd op 3 mei 1912 geboren in Wondelgem. Het formele "Marie" werd echter al vlug ingeruild voor het korte "May". Haar geboortehuis in de Botestraat staat er nog altijd, maar vanop straat is alleen de nok zichtbaar. Het huis wordt namelijk omgeven door de foielelijke prefabgebouwen van een grote doe-het-zelfzaak. Vanop een binnenkoer van de winkel krijg je nog wel nog zicht op wat ooit een elegante plattelandswoning moet zijn geweest. Margot Peters, de biografe van May Sarton, wordt er in elk geval lyrisch van:

"Voor May Sarton zou haar Belgische geboortehuis altijd iets hebben van een verloren paradijs. Het huis stond op het platteland, zo'n vijf kilometer ten noorden van de stad Gent, in het dorp Wondelgem. Een prachtig huis, met een eenvoudige maar harmonieuze lijn. Een rood pannendak boven twee bepleisterde bouwlagen, met grote openslaande ramen die lucht en zon binnenlieten, en omgeven werden door luiken. De voordeur werd beschut door een klein portaal, met banken binnenin, in de stijl van Engelse kerken. Klimrozen en wingerds werden opgeleid via groene klimramen."

Van deze idylle blijft nu niet veel meer over dan een verwaarloosde en half dichtgemetselde opslagplaats. Er is nergens in de omgeving een tekst of een herdenkingsplaat die je eraan herinnert dat hier een van de belangrijkste Amerikaanse schrijfsters van de 20ste eeuw werd geboren, of dat George Sarton vanuit dit huis de eerste nummers van zijn tijdschrift 'Isis', over de geschiedenis van de wetenschappen, de wereld instuurde.

De moeder van May Sarton, Mabel Elwes (1878-1950) was afkomstig van een vooraanstaande Engelse familie, en was actief als ontwerpster en kunstenares. In Gent was ze onder meer werkzaam voor de firma Dangotte. Vader George Sarton (1884-1956) was afkomstig uit Gent, waar hij filosofie en wis- en natuurkunde studeerde. Sarton is zowat de grondlegger van de wetenschapsge-

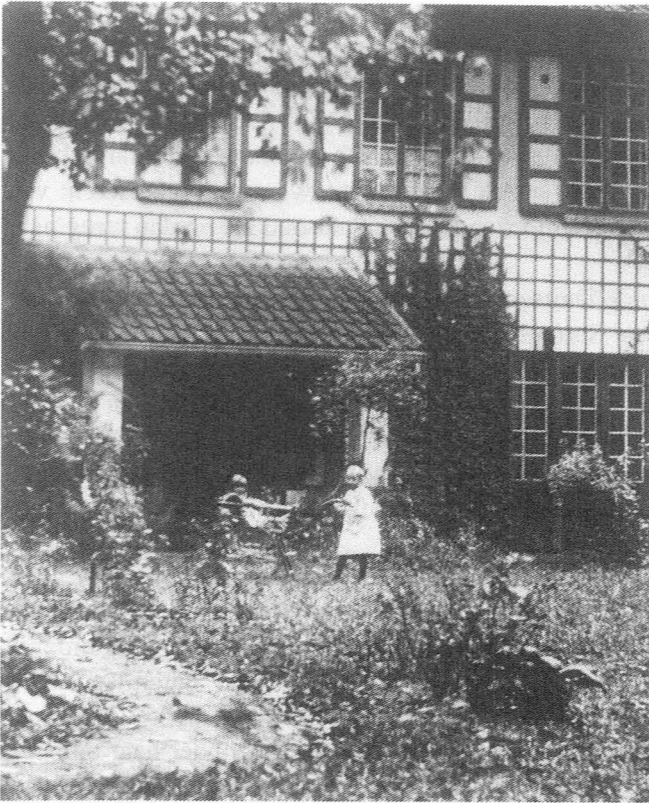

Fig. 1. Het geboortehuis van May Sarton in Wondelgem, 1913 (in: Belgian Wood Center).

schiedenis, maar het is pas op latere leeftijd dat hij hiervoor internationale erkenning kreeg, inclusief een benoeming aan de prestigieuze Harvard-universiteit. Mabel en George hadden elkaar in 1906 leren kennen via de 'Rein Leven Beweging', die ijverde voor wereldvrede, geheelonthouding en vegetarisme.

Mabel en George trouwen op 21 juni 1911 in het stadhuis van Gent, maar de huwelijksrelatie kwam voor George Sarton duidelijk op de tweede plaats. Hij schrijft over de relatie tot zijn vrouw: "Though I loved her passionately I did not hesitate to tell her that my work was more important than herself." Een jaar later bevalt Mabel van hun enige kind, een dochter. Het lijkt er echter op alsof beide ouders te veel opgingen in hun eigen bezigheden, om zich veel over May te bekommeren. Voor George zou 1912 vooral het jaar blijven dat zijn tijdschrift *Isis* voor het eerst verscheen; de geboorte van zijn enige kind leek in vergelijking daarmee min of meer bijkomstig. Mabel werkte verder aan haar kunstcarrière, en bovendien leed ze onder een zwakke gezondheid. Reeds in juni 1912, als May enkele weken oud is, vertrekt Mabel voor een rustkuur naar Knokke, terwijl ze haar kind achterlaat in Wondelgem. Een jaar later verblijft

ze ruim zeven maanden in Sint-Genesius-Rode, waarbij ze opnieuw May aan de zorg van anderen overlaat. Dit patroon zou zich trouwens in de daaropvolgende jaren blijven herhalen, en May werd van de ene logeerfamilie naar de andere gesleept. Daardoor werd ze reeds op jonge leeftijd tot een grote zelfstandigheid gedwongen. Zo zijn er brieven van haar bewaard waaruit blijkt dat ze op elfjarige leeftijd zowat zelf haar vakanties moest organiseren: van vakantiekolonie naar logeren bij vrienden van haar ouders, en dan terug naar een vakantiekolonie.

In augustus 1914 vielen de Duitsers ons land binnen, en toen het Duitse leger Gent naderde, besloten de Sartons België te ontvluchten, vooral omwille van het feit dat Mabel een Engelse was. Vanuit Wondelgem vertrokken ze naar Terneuzen en Vlissingen, waar ze de boot namen naar Engeland, en zo door naar de Verenigde Staten. George Sarton kreeg daar uiteindelijk een job aan de universiteit, waarschijnlijk dankzij de bemiddeling van een andere uitgeweken Gentenaar, Leo Bakeland (1864-1944). Mabel startte een eigen decoratiefirma onder de naam Belg-Art.

Na de oorlog keerden de Sartons nog een keer terug naar hun huis in Wondelgem, dat lelijk was toegetakeld door Duitse soldaten. Blijkbaar zijn er nooit ernstige plannen geweest om zich terug in België te vestigen: het was duidelijk dat de academische toekomst voor George in de Verenigde Staten lag, en hij nam zelfs de Amerikaanse nationaliteit aan. Wel zou May in 1924-25 een jaar lang in Brussel verblijven (het grootste deel van de tijd zonder haar ouders), waar ze logeerde bij de familie Limbosch-Dangotte in Sint-Genesius-Rode. Gedurende dat jaar liep ze school in het 'Institut Belge de Culture Française' in Ukkel.

Ook in haar latere leven bleef er een band bestaan tussen May Sarton en België: ze kwam herhaaldelijk op bezoek in ons land, waarbij ze meestal in Sint-Genesius-Rode verbleef. Haar laatste bezoek aan België dateert uit 1984, toen ze op het colloquium dat de Gentse universiteit organiseerde naar aanleiding van George Sartons honderdste geboortedag, enkele herinneringen aan haar vader vertelde. In haar geschriften stelt May Sarton overigens dat ze lange tijd een dubbel identiteitsgevoel had: aan de ene kant voelt ze zich Belgisch/Europees, aan de andere kant Amerikaans.

De verhouding van May Sarton met haar ouders was bijzonder complex, en problematische gezinsrelaties vormen een telkens terugkerend onderwerp in haar boeken: "Komt er dan nooit een einde aan het verdriet over je ouders? vroeg ze zich af terwijl ze haar neus snoot en haar ogen liet rusten op het stille groene licht in de kamer. De pijn was schrijnend, ondraaglijk persoonlijk, maar toch vermoedde ze dat het een algemeen menselijk gevoel was. Kinderen moeten zich tegen hun ouders verzetten omdat ze er anders aan onderdoor gaan, ze moeten zich losmaken tegen elke prijs, ook al heelt de wond nooit."

Vast staat dat George Sarton met een tomeloze energie aan zijn wetenschappelijk onderzoek werkte, en hieraan voor een flink stuk zijn gezinsleven opofferde. Vooral van Mabel werd hierin blijkbaar een grote inspanning gevergd. May was er echter de persoon niet naar om zich zomaar neer te leggen bij het autoritaire bewind van haar vader, en ze nam het vaak tegen hem op om haar moeder te verdedigen. In een aantal geschriften heeft May haar vader voorgesteld als vrekkelig, afstandelijk en niet echt betrokken bij haar opvoeding. Toch tonen hun brieven dat hij haar tot in de jaren vijftig (ze was toen al veertig) financieel bleef steunen als ze zich weer eens in de nesten had gewerkt. Na zijn dood in 1956 groeide haar waardering voor de wetenschappelijke arbeid die George Sarton had verricht.

Het is moeilijk bij de beschrijving van May Sartons leven en werk niet in superlatieven te vervallen: in totaal verschenen 59 boeken van haar hand. Haar eerste gepubliceerde gedicht dateert uit 1930, haar laatste dagboek verscheen in 1995. Wat dat betreft evenaart ze dus de werkkraft en de gedrevenheid van haar vader. Bovendien had ze talenten op verschillende vlakken: ze schreef niet alleen poëzië, maar ook romans en ze had bovendien nog een korte toneelcarrière.

Fig. 2. De "jonge" May Sarton.

Op 18-jarige leeftijd besloot May Sarton dat ze niet meer verder wilde studeren. Het kwam tot een scherp conflict met haar vader, die haar naar de universiteit wou sturen, maar uiteindelijk zette May haar wil door: ze zou aan het toneel gaan: "I know that I have genius for acting, I know it and I fear it". Die drang naar het theater had veel te maken met haar verliefdheid op de actrice Eva Le Gallienne. May sloot zich aan bij haar Civic Repertory Theatre, waar ze onder meer enkele rollen in stukken van Ibsen speelde. Drie jaar later stichtte ze al een eigen gezelschap, The Apprentices, dat ze ook leidde en regisseerde. Het gezelschap ging echter over kop in de economische crisis van de jaren dertig. Hoewel dit het einde betekende van Mays loopbaan aan het toneel, bleef ze tot op het eind van haar leven haar dramatisch talent cultiveren. Vooral vanaf de tweede helft van de jaren zestig trad ze herhaaldelijk op aan Amerikaanse universiteiten, waar ze voordroeg uit eigen werk. Haar imposante verschijning en krachtige stem zorgden er mee voor dat in die periode de waardering voor haar literair werk enorm verspreid werd.

Na haar korte toneelloopbaan schakelde ze over op haar tweede talent: poezië. Niet alleen verschenen van haar verscheidene dichtbundels, ze verzorgde ook cursussen 'creative writing' aan een aantal Amerikaanse universiteiten en ze werkte een tijdlang als 'poet in residence' aan de universiteit van zuid-Illinois. Hoewel de gedichten van Sarton zelden te typeren zijn als pure liefdespoëzie, getuigen ze wel van een grote passie. Sarton was een persoon van felle en wisselende emoties. Het vreemde is dat een gedicht dat ze schreef op 14-jarige leeftijd reeds perfect deze latere levensfilosofie uitdrukt:

Love is more essential for me than Truth...
You may smile, O quiet ones,
At the profusion of my tropical love,-
You who love simply, purely,
Blessed be you!
But not for me is peace in love -
I am too wild, too free a heart...

Haar gedichten handelen echter niet alleen over liefde en emoties, maar ook over meer 'aardse' onderwerpen: het landschap van New England, de natuur en de tuin, en later meer en meer over het thema ouder worden en afscheid nemen. Qua vormgeving is ze geen grote vernieuwer: aanvankelijk werkt ze enigszins in de lijn van Keats, en haar werk wordt ook vaak vergeleken met de lyrische poezië van Edna St. Vincent Millay. Met die klassieke vormen weet ze echter toch een krachtig gevoel van ingehouden passie over te brengen:

Unbuttoned ego, I have staked
My life on controlled native powers;
My garden, so untamed, still has not lacked
Its hard-won flowers.

Sarton heeft eigenlijk meer erkenning gekregen omwille van haar romans en dagboeken dan omwille van haar gedichten. Haar eerste romans leiden wel nog onder een zekere voorspelbaarheid: de hoofdpersonen zijn beschaafde, welopgevoede lui, zo weggeplukt uit het academisch milieu waarin de Sartons toen verkeerden. De beschrijving blijft tamelijk oppervlakkig, en de personages worden slechts zwak ontwikkeld.

Een belangrijke doorbraak is echter "Faithful are the Wounds" uit 1955. Sarton beschrijft hierin hoe een universiteitsprofessor door de anti-communistische heksenjacht van senator McCarthy tot wanhoop wordt gedreven en uiteindelijk zelfmoord pleegt. Het boek draait vooral rond de lauwe reacties vanuit zijn omgeving, die eerder kiest voor veiligheid dan voor solidariteit. In dit boek vertolkt Sarton ook voor het eerst een politieke visie op de samenleving. Later zal ze trouwens ook haar steun betuigen aan de zwarte burgerrechtenbeweging en aan het protest tegen de oorlog in Vietnam.

Het grote commerciële succes komt er echter pas in 1965, met het sterk autobiografisch gekleurde "Mrs. Stevens Hears the Mermaids Singing", dat vreemd genoeg pas in 1989 in het Nederlands werd vertaald als "Mrs. Stevens hoort de zeemeerminnen zingen". Het boek vertelt een dag uit het leven van de oudere dichteres Hilary Stevens. Ze krijgt het bezoek van twee jonge journalisten, die in een interview proberen te weten te komen wat nu de drijvende kracht is achter haar poëzie.

Schrijven, zo stelt Mrs. Stevens, wordt pas mogelijk door de aanwezigheid van een Muze, een onbereikbare geliefde: "Liefde opent de deuren naar alles, neem ik aan, inclusief en misschien wel vooral, de deur naar je eigen geheime, en vaak verschrikkelijke en beangstigende, ware zelf."

In feite is Sarton hier zelf aan het woord: heel haar leven bleef ze afhankelijk van een muze om tot artistieke creativiteit te kunnen komen. Het belangrijkste kenmerk van een muze is echter, zoals de middeleeuwse troubadours reeds wisten, haar onbereikbaarheid. De liefdes van May Sarton zijn bijna steeds problematisch, omdat het om getrouwde vrouwen gaat, of oudere personen, of om docenten die hun academische carrière niet op het spel willen zetten voor een avontuur met een jongere schrijfster. De muzes zijn steeds vrouwen: "By the time I was nineteen I had accepted that my affective life would be involved with women rather than with men". Die artistieke afhankelijkheid van hopeloze liefdes, maakte er het persoonlijke leven van Sarton niet gemakkelijker op.

Afgaande op het boek van Peters is er slechts gedurende korte tijd een stabiele relatie geweest, die echter al vlug begon te vervelen. Wat volgt is een eindeloze opeenvolging van romantische bevestigingen, affaires, vriendinnen, het daarmee gepaard gaande verdriet, maar ook de artistieke creativiteit.

In het boek vertelt Hilary Stevens ook hoe het hebben van een artistiek talent een ware beproeving kan zijn. Wie een talent heeft, moet dat ook cultiveren en er gebruik van maken, en dat betekent dat het gezinsleven, of andere relaties daar vaak ondergeschikt aan zijn. Literair succes komt niet vanzelf, maar betekent het opgeven van veel dingen die voor andere mensen vanzelfsprekend zijn, in de eerste plaats een rustig (maar tijdrovend!) gezinsleven. Vooral vrouwen met talent komen daardoor voor een moeilijke keus te staan, omdat juist van hen verwacht wordt dat ze veel tijd spenderen aan relaties: “Ik denk dat vrouwen een vrij hoge prijs betalen voor het feit dat ze talent bezitten. Ik denk dat het voor hen altijd moeilijker is dan voor mannen”. We zien hier in feite hoe Sarton in hetzelfde patroon vervalt als haar vader, die eveneens zijn relationeel leven verwaarloosde om zich aan zijn werk te kunnen wijden.

Het feit dat Sarton in “Mrs. Stevens” relatief openlijk over homoseksuele relaties schrijft (in 1965!), zorgde er voor dat het boek een veelgelezen werk in lesbische en feministische kringen werd. Sarton zelf is echter nooit door het leven willen gaan als “feministisch schrijfster”: ze beschouwde zich in de eerste plaats als iemand die universele gevoelens beschrijft, en ze vond dan ook dat haar boeken door iedereen moesten kunnen gelezen worden.

Het is echter niet alleen in feministische kring dat Sarton een idool werd, ook haar beschrijvingen van het ouder worden bezorgden haar een grote schare bewonderaars. Haar belangrijkste werk in dit verband is de roman “As we are now” uit 1973 (Nederlandse titel: “Zoals wij nu zijn”). Sarton beschrijft hoe een 76-jarige vrouw door haar familie gedumpte wordt in een verzorgingstehuis. In dat tehuis wordt ze behandeld als een kind en wordt haar bewegingsvrijheid ingeperkt. Het boek is dan ook een felle aanklacht tegen de manier waarop wij bejaarden opsluiten in rustoorden: “Ik zit in een concentratiekamp voor bejaarden, een plek waar mensen hun ouders of andere familieleden wegzetten, precies zoals ze met de vuilniszakken doen”. Op het eind neemt de hoofdpersoon wraak op de instelling door het gebouw in brand te steken.

“As we are now” is een knap boek, dat getuigt van een scherp inlevingsvermogen. Op het moment dat ze het boek schreef was Sarton zestig, en in volle gezondheid. Toch kan ze zich merkwaardig goed inleven in de situatie van een oudere bejaarde, en lichtjes dementerende persoon, die geleidelijk haar mogelijkheden en haar bewegingsvrijheid ziet inkrimpen.

Het drama is echter dat Sarton in de daaropvolgende jaren geleidelijk dit proces zelf zou meemaken. De laatste tien jaar van haar leven waren een

Fig. 3. May Sarton ontvangt een ere-doctoraat aan de universiteit van New Hampshire, 1976.

opvolging van hospitalisaties, een aantal hartaanvallen en uiteindelijk borstkanker. Die aftakeling beschreef ze ook nauwgezet in boeken als “After the Stroke”, “Endgame”, “At Eighty-Two” en “Recovering”. Die boeken werden druk gelezen, waarschijnlijk vooral door een wat ouder publiek, dat troost kon putten uit de directe en daardoor ook wel opbeurende stijl van Sartons beschrijvingen. Door de fysieke aftakeling wordt haar leefwereld steeds kleiner, en wordt ze steeds meer afhankelijk van de hulp van anderen:

After you have gone
 I walk up and down
 The strange chilling tomb
 This lively house has suddenly become.
 Even your white tulips
 Turn brown at the lips,
 Their freshness gone,
 And ashes on the earth. I am alone.

Dat toenemend isolement is een ware kwelling voor iemand als Sarton, die een grote behoefte had aan mensen rondom haar. Ze koketteerde weliswaar met een zeker gevoel voor isolement, zeker nadat ze een kusthuis had gekocht in een afgelegen streek in de noordelijke staat Maine. Het toeval wil dat ze

daarvoor niet zo veraf woonde van een andere, eveneens in België geboren schrijfster, Marguerite Yourcenar (pseudoniem van Marguerite Cleenewerck de Crayencour, Brussel 8 juni 1903-Mount Desert Island, Maine, 17 december 1987). Zowel Yourcenar¹ als Sarton woonden in een relatief afgelegen huis aan de idyllische, grillig gevormde kust van Maine. Er is echter geen enkele aanwijzing dat de twee elkaar ooit ontmoet hebben, ondanks het feit dat het dus zogoed als generatiegenoten waren. De combinatie zou misschien ook niet zo gelukkig zijn geweest: de eerder aristocratische afstandelijkheid van Yourcenar valt moeilijk te rijmen met het exuberante society-leven van Sarton, die van de ene lezing naar de volgende signeersessie fladderde. Tijdens de jaren zeventig en tachtig ontving ze eredoctoraten van veertien Amerikaanse universiteiten, en dat waren evenvele gelegenheden voor het voorlezen uit eigen werk, het bijwonen van colloquia over haar werk en andere publieke optredens. Ook toen haar gezondheid haar reeds in de steek liet, bleef ze graag in de schijnwerpers staan, soms tegen het advies van haar dokters en vrienden in. Haar biografie Margot Peters beschuldigt haar van enig snobisme, omdat ze zich nogal graag inliet met het literaire etablissement. Toch waren haar pogingen tot infiltratie niet altijd even succesvol. Zo was Virginia Woolf duidelijk niet echt onder de indruk van haar. In een van haar brieven heeft ze het over “that goose May Sarton” (die domme gans), maar het is bekend dat Woolf bijzonder scherp en venijnig uit de hoek kon komen voor personen die ze niet zo graag mocht.

De laatste jaren van Sartons leven zijn vooral het verhaal van een geleidelijke aftakeling. Zoals wel vaker het geval is met ouder wordende schrijvers had ze in die periode vooral nood aan iemand die haar tegen zichzelf zou beschermen. Het omgekeerde gebeurde: haar uitgever W.W. Norton publiceerde zowat alles wat ze opschreef, zonder ook maar enige kritische zin aan de dag leggen. Elk nieuw boek van Sarton was immers goed voor een oplage van enkele tienduizenden exemplaren, ongeacht de inhoud. Norton stimuleerde haar dan ook om zowat elk jaar een boek te produceren, met een desastreus effect op de kwaliteit. Haar dagboeken werden zonder mankeren uitgegeven, ook als ze soms niet meer waren dan lange klaaglitaniëën. Deze stortvloed van late werken heeft dan ook weinig goeds gedaan aan Sartons literaire reputatie. De meeste critici zwijgen beschaamd over haar laatste werken. De fanbrieven, daarentegen, bleven toekomen, en ze werden ook stipt beantwoord door Sarton.

Haar gezondheid bleef echter verslechteren en in 1995 werd een vergevorderde staat van borstkanker vastgesteld. Toen bleek dat genezing niet meer mogelijk was, werd op haar verzoek de behandeling stopgezet. Ze stierf drie dagen later, op 16 juli 1995 in het ziekenhuis van York (Maine, USA). De New York Times wijdde een overlijdensbericht aan haar en noemde haar “een

indrukwekkende stoïcijnse figuur en een heldin van het feminisme". De krant ging verder: "Het is duidelijk dat haar beste werk, ongeacht zijn vorm, zal verder leven, ongeacht de huidige literaire appreciatie er van. Want in haar werk toont ze zich een voorbeeld: iemand die zoekt naar de waarheid, met een enorme energie om zichzelf voortdurend te vernieuwen." Ook in de Londense Times verschijnt een groot overlijdensbericht, dat weliswaar vraagtekens plaatst bij haar literaire stijl, maar besluit met de stelling dat ze kan beschouwd worden als een "always interesting - and fervently sincere - writer". Het was wellicht ook de eerste keer in de geschiedenis dat de naam 'Wondelgem' opdook in de kolommen van de Times. In België, daarentegen, blijven de reacties zeer beperkt: De Standaard en De Morgen nemen een klein telexbericht over, terwijl De Gentenaar stilstaat bij de Wondelgemse 'roots' van May Sarton. Ook biografe Margot Peters probeert in haar boek de historische waarde van Sartons werk in te schatten. De thema's die ze beschreef, de menselijke passies, moeizame verhoudingen tussen mensen, en de fysieke aftakeling van het ouder worden zijn universeel en tijdloos. Het werk van Sarton kenmerkt zich door een groot voluntarisme, een geloof dat we door hard werken, rationaliteit en empathie een betere wereld kunnen scheppen; een geloof dat trouwens geërfd werd van haar vader George Sarton. Peters stelt dat dergelijk voluntarisme nu niet langer in de mode is, maar ze vertrouwt er op dat die tijd wel opnieuw komt. En ze besluit haar boek met: May Sarton is "an appealing writer whose work has the power to change readers' lives".

Marc HOOGHE

LITERATUUR

Margot Peters publiceerde in 1997 een omvangrijke biografie over May Sarton: "*May Sarton. A Biography.*" (Knopf, New York, xii+475p.). Hiervan verscheen in 1998 ook een paperbackeditie bij Fawcett Columbine, die ongeveer 700 frank kost. Dit artikel is voor een flink stuk geïnspireerd op dit boek. Het is wel zo dat Peters wat al te zeer de nadruk legt op het turbulente emotionele leven van Sarton, terwijl de literaire verdienste van haar werk eerder onderbelicht blijft.

Er zijn slechts een beperkt aantal boeken van Sarton in het Nederlands beschikbaar: "Terugblik" (Feministische Uitgeverij Sara, Amsterdam 1986); "Zoals wij nu zijn" (Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam 1987) en "Mrs. Stevens hoort de zeemeerminnen zingen" (Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam 1989).

NOOT

1. Het zou trouwens een goed idee zijn indien Gent binnenkort ook aan deze half-Belgische schrijfster, die in 1981 als eerste vrouw werd opgenomen in de *Académie française*, een straatnaam te wijden. Vlaanderen heeft immers altijd een belangrijke rol gespeeld in het werk van Yourcenar. Dat geldt zowel voor haar romans, denken we maar aan *L'Oeuvre au noir*, dat door André Delvaux onder meer in de refter van de Gentse Sint-Baafsabdij werd verfilmd, als voor haar autobiografische geschriften zoals *Quoi? l'Éternité*

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 71

Op 2 juni 1898 stelde Ernest Lacquet in de rubriek "Burgerlijke bouwwerken - Museum van de puinen van de gewezen St-Baafsabdij - XIVe eeuw" in het Frans een fiche op over

Schoorsteen van de XIVe eeuw

De hieronder afgebeelde schoorsteen bekroonde een van de puntgevels van een oude XIVe eeuwse constructie, annexe van een gebouw dat toebehoort heeft aan M.C. Vyt in de voormalige Regnessestraat.

Bij de slooping van dit huis in oktober 1897 werd hij gedemonteerd en overgebracht naar het Museum voor stenen voorwerpen, waar hij door de zorgen en onder toezicht van een lid van de lokale Commissie van Monumenten herbouwd werd op een van de muren van de oude keuken van de St-Baafsabdij. Het is een interessant voortbrengsel van de Gentse architectuur van de XIVe

eeuw en waarvan nog enkele specimens bestaan in onze stad, onder meer: de drie merkwaardige puntgevels van de Byloke, *domus Beatae Mariae de clusa*, de puntgevel van de Geschoeide Karmelieten (nu Oudheidkundig Museum), deze van de Onderbergen, de St-Janstraat (gewezen Hotel d'Elhougne), enz.

De schoorsteen die ons bezighoudt is gemetseld in gemouleerde rode baksteen van de beste kwaliteit.

De basis is rechthoekig en heeft een lengte van 1 m. en een breedte van 0,62 m. Ze wordt tegen de regen beschermd door een kroonlijst, daarboven een afgeschuind deel met friezen bestaande uit in vakken verdeelde kleine panelen waarvan de bovenkant drielobbige arcaden vormt.

De schacht met tornaden en mouluren is van een zeldzame elegantie. De tekening van M.A. Heins zal van deze mooie schepping trouwens een zuiverder beeld geven dan de meest gedetailleerde beschrijving.

Cf. *Bulletin de la Société d'histoire et d'archéologie de Gand*, t.V (1897), p. 100.

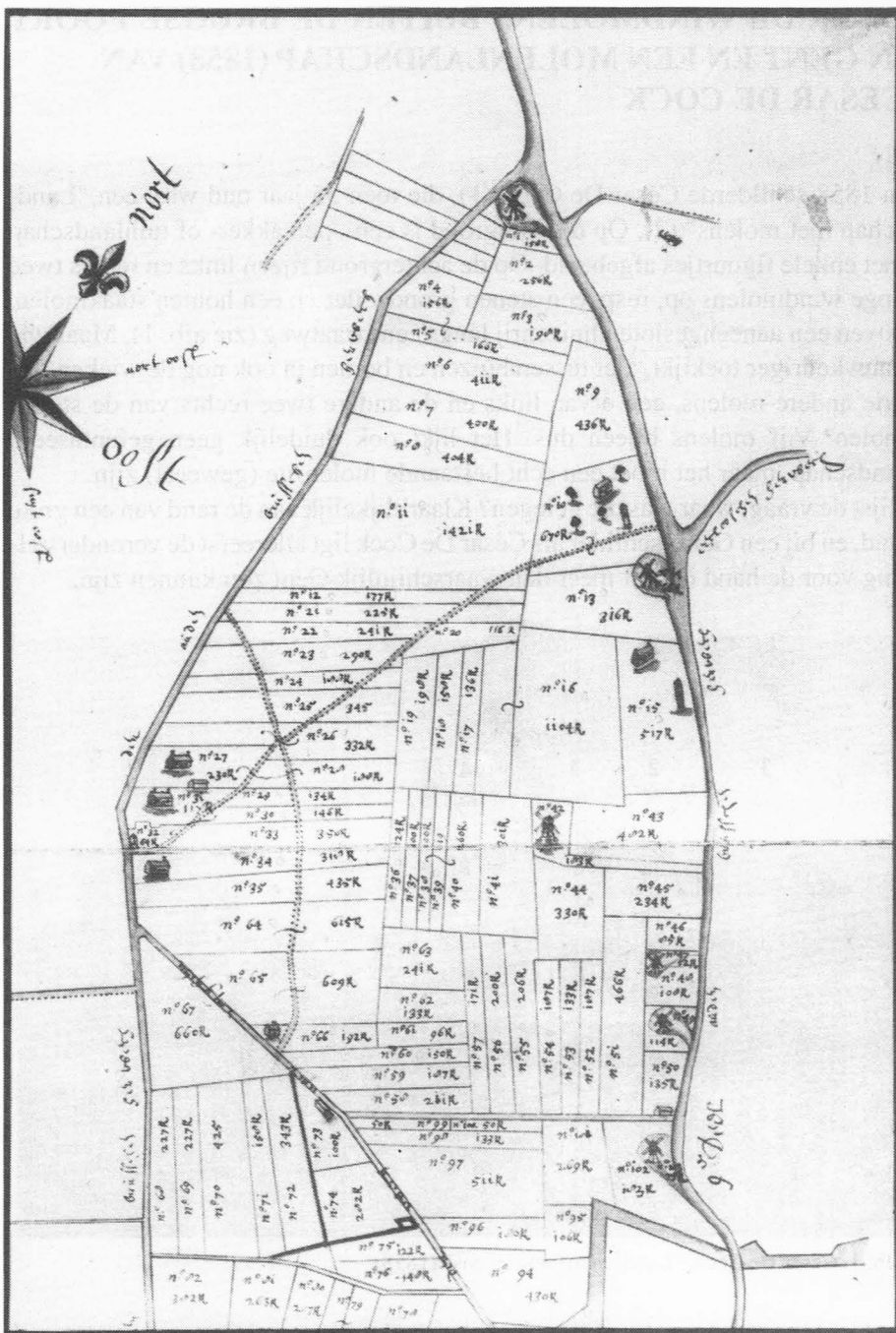
OVER DE WINDMOLENS BUITEN DE BRUGSE POORT IN GENT EN EEN MOLENLANDSCHAP (1858) VAN CESAR DE COCK

In 1858 schilderde César De Cock (1), die toen 35 jaar oud was, een "Landschap met molens" (2). Op de voorgrond is een open akker- of tuinlandschap met enkele figuurtjes afgebeeld. Op de achtergrond rijzen links en rechts twee hoge windmolens op, resp. een stenen grondzeiler en een houten staakmolen, boven een aaneengesloten huizenrij langs een straatweg (zie afb. 1). Maar wie nauwkeuriger toekijkt, ziet tussen huizen en bomen in ook nog de wieken van drie andere molens, een ervan links en de andere twee rechts van de stenen molen. Vijf molens bijeen dus. Het lijkt ook duidelijk geen gefantaseerd landschap, maar het moet een echt bestaande molensite (geweest) zijn. Rijst de vraag: waar was die gelegen? Klaarblijkelijk aan de rand van een grote stad, en bij een Gents schilder als César De Cock ligt allereerst de veronderstelling voor de hand dat dit meer dan waarschijnlijk Gent zou kunnen zijn.

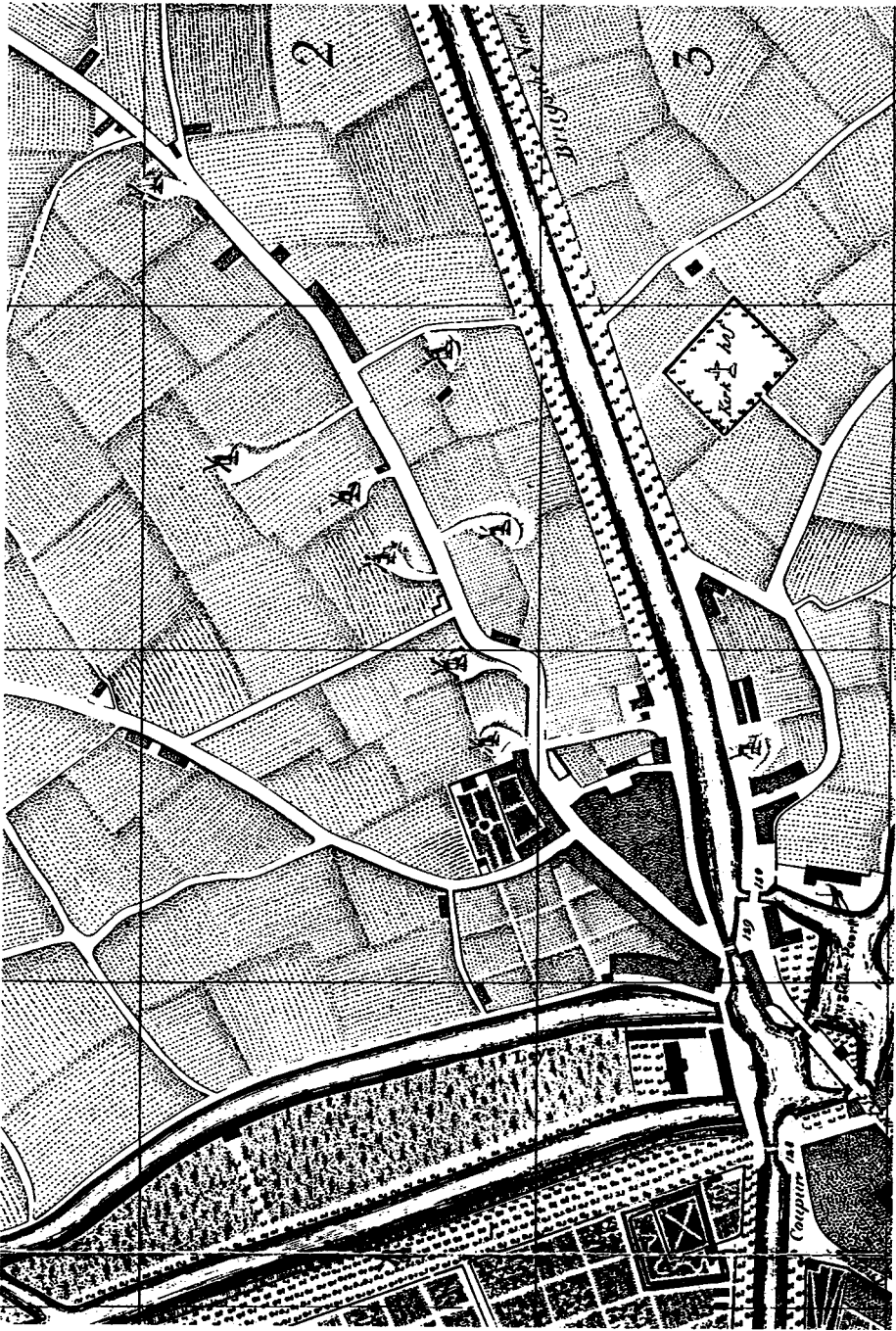

Afb. 1. César De Cock, "Landschap met molens" (1858).

In Gent waren toen twee aanzienlijke molenconcentraties: een ervan pal noordelijk, buiten de Muidepoorten, naar Meulestede (!) toe, en de tweede noordwestelijk, buiten de Brugse Poort. Elke molenliefhebber, iets of wat met de Gentse situatie bekend, zal bij De Cocks schilderij vrij vlug tot de tweede

Afb. 2. Nieuwe Ommeloper Akkergerm-Rooigem, 1694.

Afb. 3. Plan van Gent, door G. Goethals, 1796. Onderaan rechts de Brugse Poort.

mogelijkheid besluiten, want een Muide-gezicht is dit zeker niet.

Is die lokalisering (en identificatie) der afgebeelde molens dan zo belangrijk voor de studie van dit schilderij, al of niet in de context van het oeuvre van deze schilder? Uiteraard niet, want de kennis van de situering van het gegeven maakt het schilderij niet anders of beter, wel misschien iets interessanter...

Dat we op dit gegeven toch iets nader wensen in te gaan, heeft daarmee te maken dat we - door een juiste identificatie met behulp van de lokale topografie en cartografie, én van de bestaande moleniconografie - een betere kijk krijgen op een stukje Gent kort na het midden van de 19e eeuw. Enkele decennia daarna immers waren de meeste Gentse molens reeds uit het stadslandschap verdwenen. De Cocks "Molenlandschap" van 1858 krijgt aldus de meerwaarde van een opname net vóór het te laat was: voor talrijke Gentse molens was het toen inderdaad "vijf voor twaalf". Vijf jaar later b.v. had De Cock dit schilderij al niet meer kunnen maken, want zeker drie molens (nl. de Roombergmolen, de Papinne en De Vrede) werden al tussen 1860 en 1865 gesloopt...

Voor de historische topografie van de "Brugse Poort" gaan we uit van cartografisch materiaal uit de late 17e tot de late 19e eeuw. In concreto gaat het om de volgende documenten:

1. Nieuwe Ommeloper Akkergem-Rooigem, 1694 (3) - zie afb. 2.
2. Plan van Gent, door G. Goethals, 1796 (4) - zie afb. 3.
3. Nouveau plan routier de Gand, door A. Roothaese, 1825 (5) - zie afb. 4.
4. Nouveau plan parcellaire de Gand, door J. Gevaert en A. Vanimpe, 3e kwart 19e eeuw (6) - zie afb. 5.

Het is merkwaardig hoe duidelijk herkenbaar deze molensite is gebleven gedurende de periode van bijna honderd vijftienzeventig jaar waarbinnen deze kaarten of stadsplannen zich situeren.

Op de Ommeloper van **1694** zijn - links van de Brugseheerweg - in totaal zes windmolens te zien, elk op een kleine molenberg met oprede (van noord naar zuid resp. op de perceelnummers 1, 14, 42, 47, 49 en 103); rechts van diezelfde weg, waar ook molens stonden, zijn de percelen hier niet ingetekend, want ze horen thuis op een ander kaartdeel.

Precies honderd jaar later, op het Goethals-stadsplan van **1796**, staan acht windmolens aangeduid, zes boven de Brugseheerweg (net zoals op de Ommeloper van 1694) en twee beneden dezelfde weg (die twee staan op de Ommeloper van 1694 dus niet ingevuld).

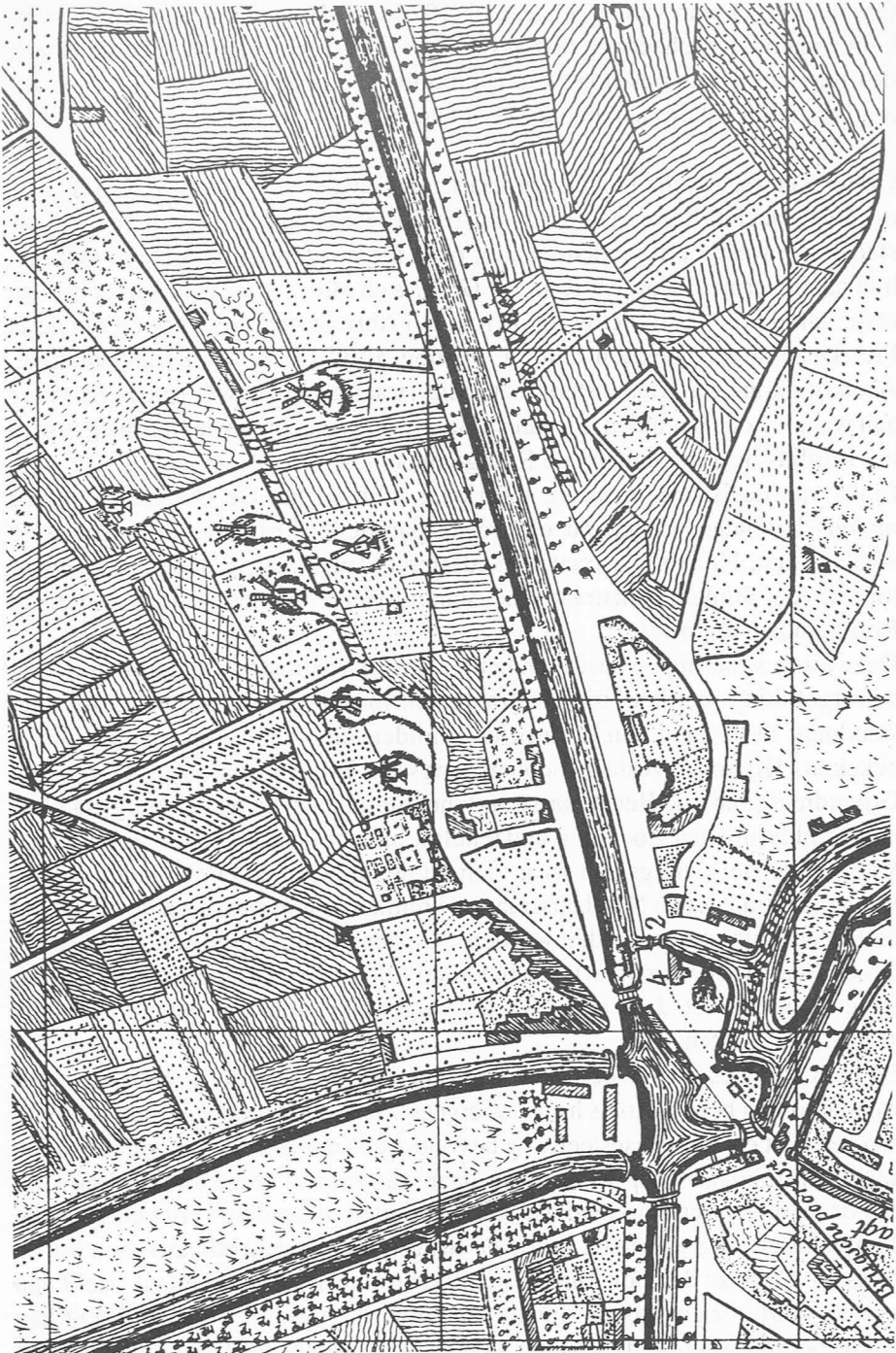
Op het Wegenplan van Roothaese uit 1825 vinden we langs dezelfde bovenkant van de Brugseheerweg nog altijd vijf van de zes molens aangeduid en aan de onderkant ervan ook nog twee windmolens. Tussen 1694 en 1825 is er dus nog maar één enkele windmolen verdwenen!

Op de niet gedateerde parcellaire kaart van Gevaert en Vanimpe (XIX^{2e}), die evenwel slechts het eerste deel van de Brugsesteenweg (het dichtst bij de stadsrand) weergeeft, vinden we nog twee molens terug, die ditmaal ook met hun naam vermeld worden, resp. *het Grootje* en *Macharius*, gelegen ter hoogte resp. van de rue du Bouclier en de rue de l'Abriocot, met tussenin de rue de la Pie. Deze straten bestaan anno 1999 nog altijd (resp. als Beukelaarstraat, Abrikoosstraat en Klapeksterstraat); die straatnamen geven trouwens exact aan waar we ons bevinden, nl. aan de Bevrijdingslaan ongeveer halweg tussen het Emilius Seghersplein en de Rooigemlaan (zie afb. 6).

Links van de Bevrijdingslaan, waarlangs zich op het De Cockschilderij de molens bevinden, liggen nu een reeks parallelle zijstraten, resp. genaamd Acaciastraat, Hulstboomstraat, Resedastraat, Tulpstraat, Blazoenstraat en zo tot aan de Slinkemolenstraat (die schuinlopend op het kruispunt met de Rooigemlaan uitkomt).

Deze juiste situering op basis van het oudere kaartenmateriaal (1694/ca. 1870) in vergelijking met het huidige stratenplan maakt het ons ook mogelijk, het standpunt te bepalen van waaruit de schilder anno 1858 zijn molenrij heeft bekeken. Hij moet gestaan hebben langs de Brugse Vaart aan de huidige Groendreef (nabij de Beukelaarstraat); het tuinlandschap op de voorgrond van zijn schilderij is het (toen nog gedeeltelijk onbebouwde) grondstuk tussen de Vaart en de Bevrijdingslaan waar zich nu de huizenblokken bevinden van de Beukelaarstraat tot de Notelaarstraat (die middenin nog door de Klapekster- en de Hazelaarstraat doorsneden worden). Gezien vanop dat gezichtspunt (hoek Groendreef/Beukelaarstraat), bevinden de vijf op het schilderij weergegeven molens zich exact daar waar we ze volgens de normale perspectieflijnen mogen verwachten.

En toch kan César De Cock de voorgrond van zijn schilderij in realiteit niet waargenomen hebben zoals hij ze weergeeft! Tussen zijn (ideeël) gezichtspunt aan de Vaart en de Brugsesteenweg bevond zich anno 1858 geen volledig open akker- en tuinlandschap meer, want daar was toen al enige straatbebouwing aan de gang. In werkelijkheid was dat open uitzicht ten dele verdwenen, zodat de molens elk nog wel exact vanop de Brugsesteenweg zichtbaar waren (en zo heeft De Cock ze dan ook kunnen schilderen), maar als reëel totaal-beeld van aan de Vaart gezien was de situatie eigenlijk al enigszins veranderd. Dit kan ook verklaren waarom de schilder slechts twee molens heel duidelijk en groot weergeeft, en de andere drie (iets verderaf gelegen) molens als aanwezig suggereert door de weergave van hun wiekenkruis boven bomen en huizen.

Afb. 4. Nouveau plan routier de Gand, door A. Roothaese (1825). Onderaan rechts de Brugse Poort.

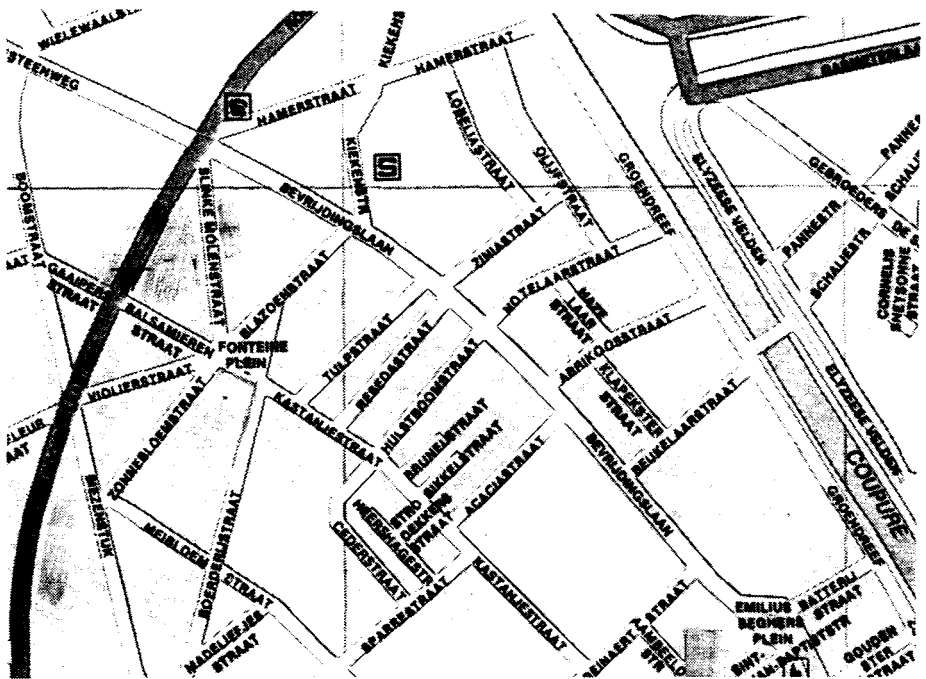
Afb. 5. Nouveau plan parcellaire, door J. Gevaert en A. Vanimpe, 3e kwart 19e eeuw. Rechts de Abrikoos-, Klapekster- en Beukelaarstraat, tussen Groenlaan en de oude Brugseherweg (nu Bevrijdingslaan).

Rest nu nog de vraag naar een meer exacte identificatie van de vijf op het schilderij afgebeelde molens. Twee ervan kennen we al bij naam door de laatstvermelde kaart (derde kwart XIXe e.), nl. *het Grootje* en *Macharius*. De andere drie zijn de *Roombergmolen*, de *Papinne* en de *Vrede*. De juiste volgorde ervan volgens de weergave op het schilderij geeft ons van links naar rechts: Roomberg, Papinne, Grootje, Macharius en de Vrede.

Voor de volledigheid volgen nu summier nog enkele historische gegevens over elk van deze molens; voor bibliografie en archivalia wordt naar de resp. voetnoten verwezen.

1. *Roombergmolen* (7): oudste vermelding als molen "den Roodenbergh" in 1641-1642 (eigenaar Augustijn Goethals fs. Pieter) en onder dezelfde naam ook nog in 1846-1859. Als "Roombergmolen" verkocht in 1781; latere verkopen o.m. nog in 1843 (GvG 12 en 19.2.1843) en 1857 (GvG 15 en 20.8.1857) en nadien sloop in 1860.

2. *Papinne* (8): oudste archivalische vermelding in 1495 ("ligghende buten der Walporte daer dat gheploghen heeft te stane eene muelene gheheeten de papinne die verbrant was in de leste oorloghe"); andere vermeldingen 1508, 1530 en 1603; in 1641-1642 eigendom van Joos Praet, die de helft van de

Afb. 6. Actueel stratenplan: Rooigemlaan, Bevrijdingslaan, Groendreef. Onderaan rechts de Sint-Jan-Baptistkerk en het Em. Seghersplein.

molen verhuurde aan Pieter Paelinck. Ook vermeld in 1703 ("cooren wintmuelen staende buyten de brugsche poorte opde syde van Royghem"). Openbare verkoping in 1824. Gesloopt omstreeks 1864.

3. *Het Grootje* (9): oudste archivalische vermelding als "Grutken" in 1578 ("stampmuelene", d.i. oliewindmolen, "buten de Waelpoorte"; eigenaar Dominicus Vanderhaghen); als "Grootken" vermeld in 1641-1642 (eigenaars Bauduyn de Dobbelaere en Frans Verspeijen; volgende eigenaar Carel de Leersnijdere). Gesloopt in 1877, maar komt nog voor op een Gentse kaart van 1880.

4. *Macharius* (10): de vroegste vermeldingen op deze plaats (buiten de Brugsepoort) stammen uit de 19e eeuw: kaart 1846-1859 (Atlas Goetghebuer) en verkoping in 1864 (toen gelegen tegenover de herberg "de Hulstebloom"). - Niet te verwarren met een andere, oudere Macharismolen, die medio 16e eeuw buiten de Dendermondsepoort stond.

5. *De Vrede* (11): over deze molen vonden we geen oudere dan 19e-eeuwse archivalische vermeldingen. Toch moet er reeds in 1694 op deze plek een molensite geweest zijn, maar misschien had die molen toen een andere naam? (*)

NOTEN

1. Over Cesar De Cock (Gent 1823-1904) zie: J. Van Hoorde, *De gebroeders Xavier en César De Cock* (Gent, J. Vanderpoorten, 1897); J. D'Haese, *Tentoonstelling C. en X. De Cock* (catal. Deurle, Museum Leon De Smet, febr.-maart 1984); Freya Malfait-Declercq & Luc Moors, *Tentoonstelling Gebroeders De Cock* (Sint-Martens-Latem, Latemse Galerij, juli-sept. 1994).
2. Olieverf op paneel (mahonie), 30,2x44cm; sign. en datum links onder; in een privé-collectie (W.-VI.).
3. Nieuwe Ommeloper Akkergem-Rooigem, 1694 (Stadsarchief Gent, 98/8, kaart 9e dl., tsn. f° 93-94). Afb. in P. Huys, *Molen en molenaar te kijk gesteld. Molinologische opstellen II* (Gent, Provinciebestuur, 1996), blz. 297.
4. "Plan van Gend gemeeten en gegraveerd in 't jaer 1796 door G. Goethals. Te Gend by P.F. de Goesin-Verhaeghe" (Univ. Bibl. Gent, Kaart 1196; inv. nr. 634).
5. "Nouveau plan routier de la ville et faubourg de Gand", 1825, door A. Roothaese; 50x57 cm (Univ. Bibl. Gent, Kaart 975; inv. nr. 1488).
6. "Nouveau plan parcellaire de Gand", door J. Gevaert & A. Vanimpe, s.d., 2e helft 19e e.; steendruk Van Loo, 8 bl. van 57x75 cm; schaal 1/2500 (Univ. Bibl. Gent, Kaart 656; inv. nr. 626).
7. Over de Roombergmolen zie: *Ghendtsche Tydinghen*, XXII, 3 (mei 1993), blz. 156-160. Zie ook P. Huys, *Molen en molenaar te kijk gesteld. Molinologische opstellen II* (Gent, Provinciebestuur, 1996), blz. 324, i.v.m. de verkoop van de Roombergmolen in nov. 1781. De naam Roomberg is, blijkens oudere archivalia, een samentrekking uit "Rodenberg"; zie hiervoor: Stadsarchief Gent (SAG), reeks 153², reg. 47, f° 11 (a° 1641-42: "molen den Roodenbergh") en SAG, Atlas Goetghebuer, L2/62 (a° 1846-1859: "moulin dit den Roodenbergh", gelegen buiten de Brugsepoort). - Vermeld in de *Prov. Moleninventaris* (Kult. Jaarboek O.-VI. XV, 1961, Bd. II - Gent, 1962), blz. 90 onder nr. 4.20.R/2 (Sectie K nr. 640 - art 98): gelegen waar nu de Unic staat, Bevrijdingslaan 43.
8. Over de Papinne zie: N. Kerckhaert, *Oude Oostvlaamse huisnamen*, dl. 4 (Gent, Provinciebestuur, 1990), blz. 85-86. Zie ook *Ghendtsche Tydinghen*, I, 4 (april 1972), blz. 50 en *Molen-*

- echo's*, XXVI, 4 (okt.-dec. 1998), blz. 215: verkoop van de Papinne in aug. 1824 (*Gazette van Gend* van 29.7 en 6.8.1824). Voor oudere archivalia zie: SAG, reeks 153², reg. 47, f° 16 (a° 1641-42) en SAG, Atlas Goetghebuer, L2/62 (a° 1846-1859: "moulin dit de Papinne"). - Vermeld in de *Prov. Moleninventaris* (Kult. Jaarboek O.-VI. XV, 1961, Bd. II), blz. 88, onder nr. 4.20.L/2 (Sectie K nr. 500 - art. 165; laatste eigenaar vanaf 1845: Paul Verschuere; afbraak 1864).
9. Over het Grootje (ook: Grutken, Gruutje) zie: SAG, reeks 153², reg. 38, f° 11 (a° 1578) en reg. 47, f° 11 (a° 1641-42); ook SAG, Atlas Goetghebuer, L2/62 (a° 1846-1859). 't Grootje komt nog voor op een Kaart van Gent a° 1880 (in SAG), langs de Bevrijdingslaan, even voorbij de Acaciastraat. - Vermeld in de *Prov. Moleninventaris* (Kult. Jrb. O.-VI., jrg. XV, 1961, Bd. II), blz. 90, onder nr. 4.20.Q/2 (Sectie K nr. 638 - art. 98; laatste eigenaar vanaf 1844: Bernard Van de Kerckhove; totale afbraak 1877).
10. Over de Machariusmolen zie: SAG, Atlas Goetghebuer, L2/62 (a° 1846-1859: "moulin dit Macharius"). Zie ook: N. Kerckhaert, *a.w.*, dl. 3 (1983), blz. 188, en *Ghendtsche Tydinghen* VIII, 3 (mei 1979), blz. 122 (verkoop van de molen op 10.4.1864). - Vermeld in de *Prov. Moleninventaris* (Kult. Jrb. O.-VI., jrg. XV, 1961, Bd. II), blz. 89, onder nr. 4.20.P/2 (Sectie K nr. 596 - art. 163; laatste eigenaar vanaf 1841: Rudolf Verlooven; afbraak 1864).
11. Over de molen de Vrede zie: SAG, Atlas Goetghebuer L2/62 (a° 1846-59: "moulin dit de Vrede"). - Vermeld in de *Prov. Moleninventaris* (Kult. Jaarboek O.-VI. XV, 1961, Bd. II), blz. 89, onder nr. 4.20.M/2 (Sectie K. nr. 507 - art 30/bis; laatste eigenaar Pieter De Buck; afbraak 1860).

* Met erkentelijke dank aan dhr. André Verbeke voor zijn waardevolle hulp bij de identificatie van de resp. molens.

Dr. Paul HUYS

DAVID 't KINDT

Op 12 januari jongstleden was het precies 300 jaar geleden dat de befaamde bouwmeester David 't Kindt geboren werd. De man die zijn bouwaanvragen motiveerde door er aan toe te voegen dat het was voor "het embellissement van de stad". En dat was niet gelogen, want hij heeft onze stad inderdaad een stuk mooier gemaakt. Hij behoorde tot een ras van bouwmeesters dat nu - helaas - schijnt uitgestorven te zijn. Het minst wat wij konden doen was deze estheet eens terug in het licht van de schijnwerpers plaatsen. En wij doen dat - u hebt het waarschijnlijk al geraden - aan de hand van een artikel dat Pierre Kluykens 28 jaar geleden schreef.

Wij publiceren het hier, zoals steeds, met de vriendelijke toestemming van de familie Kluykens, waarvoor onze dank.

Wanneer in 1770, na het overlijden van haar stichter Filips-Karel Marissal, de Gentse Academie van Teken- en Schilderkunst werd hervormd, was een van de voornaamste maatregelen in die zin, de aanstelling van een aantal "Directeurs-artiesten" die het onderwijs een minder dogmatisch en meer praktisch karakter zouden kunnen verlenen. Bij de eerste reeks benoemingen die op 16 juni 1770 geschieden, treffen wij naast de graveur François Pilsen, de schilders Jan de Meere en François Drieghe, de bouwmeester Jan-Baptist Simoens en de beeldhouwer Dominicus Cruydt, ook de naam van David 't Kindt, de ontfan-gher van de stedewerken". Zijn loopbaan zal wel een van de kortste zijn geweest in de annalen van onze stedelijke kunstschool, want nog geen maand was sedert zijn benoeming verlopen, of hij was reeds overleden en op 14 juli door zijn weduwe en zijn talrijke kroost ten grave gedragen.

Het is dan ook zeker niet deze mini-carrière aan de Academie die ons had kunnen aanzetten, twee eeuwen na zijn overlijden, zijn nagedachtenis op te wekken. 't Kindt had echter op het ogenblik dat hij tot directeur-artiest promoveerde, een schitterende loopbaan als architect achter de rug, hij was als poorter van Gent, als bouwmeester een van de aanzienlijkste personages van de stad, degene die de nieuw bouwstijl, de Louis XV-stijl tot een ongewone bloei in de op gebied van architectuur niet erg avant-gardistische Arteveldestad had gebracht.

Vraag ons niet om een massa details over zijn privaat leven, wij zouden alles als in een roman moeten verzinnen. Voor mensen die zolang geleden leefden, mag men zich reeds gelukkig achten wanneer men min of meer de tekst van hun doodsbericht kan reconstituëren, en die tekst zou ongeveer als volgt luiden:

Men verzoekt ons het overlijden te melden van de Heer
DAVID 't KINDT

echtgenoot van Dame Agnes Verkinderen, vader van 12 kinderen.

Ontvanger van de Stadswerken, bouwmeester, meester timmerman, directeur-artiest van de Tekenacademie.

Geboren te Gent op 12 januari 1699 en er na een kortstondige ziekte in de Heer ontslapen, in de ouderdom van 70 jaar.

De plechtige rouwdienst zal plaats hebben op 14 juli 1770 in de St. Jacobskerk.

Vergadering ten sterfhuis, St. Jacobsnieuwstraat.

* * *

Wij zouden er nog kunnen aan toevoegen dat David 't Kindt een van de rijkste ingezetenen van de stad was en dat zijn woning die heden nog in de St. Jacobsnieuwstraat kan bewonderd worden en die later het Hôtel Snoeck werd

genaamd, een van de mooiste was die in de XVIIIe eeuw te Gent werden opgetrokken.

Hij was de zoon van David en van Jeanne De Wilde; geboren op de drempel van de XVIIIe eeuw is hij in alle opzichten, een man van zijn tijd en met Bernard De Wilde de meest imponerende figuur van deze eeuw geworden als architect, titel welke nochtans geen van beide droeg.

De Louis XIV-stijl was nogal aarzelend en schuchter in onze architectuur doorgedrongen met de Grote Conciergerie in de Hoogpoort in 1700 en de Wapens van Zeeland op de Koornmarkt in 1702 doch De Wilde bracht hem dra tot hoge bloei, in 1717, met het hotel dat thans in de Veldstraat, de Innovation is geworden.

Mag De Wilde, acht jaar ouder dan 't Kindt, de vader heten van deze stijl, zo mag 't Kindt de vader worden genoemd van de Louis XV-stijl, die hij plots, in 1747, in volle fleur laat losbloeien in het Hôtel Oombergen of Daman in de Koningstraat, heden lokaal van de Koninklijke Vlaamse Academie.

Het succes van deze fraaie, zeer decoratieve stijl, ging crescendo zolang de twee meesters, 't Kindt en De Wilde, er de stempel van hun geniaal talent op drukten, maar de eerste sterft in 1770, de tweede in 1772, en drie jaar later doet de Louis XVI-stijl zijn intrede te Gent met een herenhuis in de Hoogpoort, rechtover het Sint-Jorishof en een prachtige gevel in de St.-Kathelijnestraat.

De triomf van de Louis XV-stijl zal aldus te Gent althans van betrekkelijke korte duur zijn geweest, een kwart eeuw, doch hetgeen in die jaren werd opgetrokken en dat grotendeels ongeschonden werd bewaard voor het nageslacht, mag gerekend worden tot de fraaiste voorbeelden van de architectuur te Gent: de Goudblomme in de Steendam, het Hotel van der Meersch in de Nederpolder, het gildenhuis van de Wijschroeders aan de Koornlei, het Hotel Snoeck in de St.-Jacobsnieuwstraat, het Hotel Daman, het Hotel Faligan op de Kouter, het Hotel d'Hane-Steenhuysse in de Veldstraat, zovele juwelen die de brug slaan tussen het nog Middeleeuws lonkend Gent en de moderne stad die met Empirestijl een nieuwe vlucht zal nemen.

Zoals men aan een Talleyrand of aan een De Gaulle een aantal spirituele en vlijmscherpe woorden toeschrijft die zij nooit hebben uitgesproken, maar die zij, gezien hun karakter, wel hadden kunnen uitspreken, zo heeft men ook een Bernard De Wilde en een David 't Kindt al de mooie gevels en gewrochten toegekend die van 1730 tot 1770 te Gent werden opgetrokken, niet omdat hun naam op het bouwplan of in enig document voorkomt, maar omdat men alleen die twee topfiguren bekwaam achtte dergelijke architecturale prestaties te verwezenlijken. En zo zien wij ook dat voor sommige gebouwen beide namen worden vooropgezet, wanneer het misschien wel een derde is die er de eer voor zou mogen opeisen!

De titel of het diploma van architect bestond in die jaren niet. David 't Kindt ging waarschijnlijk in de leer bij een of andere baas en wanneer hij technisch

voldoende geschoold was, verzocht hij om zijn aansluiting bij het gild van de Gentse schrijnwerkers, leverde het bewijs van zijn kunde en werd op 23 december 1726 officieel in de nering aanvaard. Ons verwondert het wellicht dat iemand die de ontwerpen maakte voor zovele stenen gevels zijn bekwaamheid ging bewijzen bij de schrijnwerkers die gewoonlijk in gans hun leven geen steen in hun atelier bewerkten! Talent was echter hoofdzaak en de zeldzame plannen die ons van 't Kindt bewaard zijn gebleven, tonen ons naast de kunstenaar met fantastische verbeelding en zin voor harmonische proporties, ook de hand van de knappe tekenaar.

In de nering van de schrijnwerkers wist hij gaandeweg de aandacht van zijn confraters op dit talent en op zijn kwaliteiten te vestigen; zij verhieven hem menigmaal tot de waardigheid van gezworene, nl. van 1737 tot 1741, van 1750 tot 1757 en van 1765 tot aan zijn overlijden in 1770.

Ook de overheden hebben de uitzonderlijke gaven van 't Kindt naar waarde weten te schatten: in 1755 wordt hij "ontfangher" der stedewerken benoemd, ambt dat in die jaren aan de eerste de beste niet werd toevertrouwd.

Het is totaal uitgesloten dat men eens de lijst zou kunnen opmaken van al hetgeen David 't Kindt te Gent en elders heeft verwezenlijkt. Nochtans berusten er op het stedelijk archief zeer veel plannen en bouwaanvragen uit de 18e eeuw; zij zijn de kostbaarste getuigen o.a. wanneer met tot de restauratie van door achtereenvolgende aanpassingen, verminkte gevels moet overgaan, doch het gebeurt maar zelden dat wij op deze documenten de naam van de architect aantreffen; gewoonlijk is het deze van de aannemer of van de meester-metser, die het gebouw optrokken.

Zulks is voor het geval 't Kindt zeker niet van aard de taak van hen die zijn loopbaan willen ontleden, te vergemakkelijken, en zo komt het dat men voor bepaalde gebouwen, o.a. voor het Corps de Garde op de Kouter, niet min dan drie namen ziet vooropzetten, de namen van de drie hoogst gekwoteerde bouwmeesters van de tijd: Bernard De Wilde, David 't Kindt en Jan-Baptist Simoens.

Fris bv. schrijft in zijn Gand monumental: "C'est Bernard De Wilde qui construisit en 1739, dans le style Louis XV, le Corps de Garde de la Place d'Armes". In Thieme-Becker integendeel schrijft men het geheel toe aan 't Kindt, terwijl Paul Bergmans in de Biographie nationale een meer genuanceerde houding aanneemt: het werk, zegt hij, werd uitgevoerd door Simoens, de plannen werden ondertekend door De Wilde, maar 't Kindt ontving het ereloon voor het opmaken van deze plannen.

Prosper Claeys beweert in zijn "Monuments de la ville de Gand" dat De Wilde de plannen tekende maar, voegt deze auteur er aan toe, "l'exécution se fit sous la surveillance de l'inspecteur des travaux de la ville David 't Kindt", hetgeen in elk geval onjuist is, want hij werd slechts jaren later tot ontvanger van de stadswerken benoemd.

Het is pas enkele jaren geleden dat Henri Pauwels, in een studie in 1949 verschenen in de Handelingen van de Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde van Gent, de knoop definitief doorhakte en het ware aandeel van 't Kindt in dit eerste belangrijke werk dat hem door talrijke auteurs volledig wordt toegekend nader wist te omlijnen.

* * *

Het was in de zitting van 6 maart 1738 dat de Gentse schepenen besloten tot het "maecken eene nieuwe corps de garde op den peerdencouter deser stadt", en wanneer in die jaren onze schepenen een beslissing troffen, moest zij in record-tempo worden uitgevoerd. Wanneer inderdaad de Gentse aannemer Jan-Baptist Simoens vier maanden later, op 5 juli, het "Contract van aenneminghe" komt ondertekenen, zijn de plannen en ontwerpen klaar op tafel, de "modelle ende platten gront", zoals de overeenkomst het noteert en is duidelijk uitgestippeld hoe en met welke materialen hij het gebouw zal moeten optrekken. Tien maanden na de penntrek van Simoens, zijn de werken practisch af.

Dat Simoens het ensemble heeft uitgevoerd naar andermans plannen, staat aldus buiten kijf, zijn opdracht is dus van louter executieve aard geweest en hij mag geen aandeel in de creatie, in het ontwerpen van de gevel en gebouw op-eisen.

Stelt zich nog enkel de vraag wie van de twee rivalen, De Wilde of 't Kindt het vaderschap van dit stijlvol en mooi geëquilibreerd ensemble op zijn actief mag nemen. Voor wie vluchtig de overgebleven documenten raadpleegt is het allemaal wat duister, daar beiden hun rekening instuurden, maar bij een zorgvuldige ontleding van de archieven, blijkt het wel, zoals Henri Pauwels het in zijn studie aangaf, dat de stad aanvankelijk De Wilde belastte met het opmaken van de plattegronden en opstanden, maar hem naderhand, om redenen die moeilijk zijn te achterhalen, deze opdracht ontnam en aan David 't Kindt toevertrouwde die een definitief project opmaakte dat door Simoens werd uitgevoerd.

't Kindt dient ten andere onmiddellijk na zijn prestatie zijn rekening in voor het "teekenen van Modellen, Platte gronden, t'maeken van een haute Model ende appretiatiën, t' gheven van Instructie.... alles t'sedert den 2den Meije tot den 28sten Juny 1738" dus voor een periode die eindigt een paar dagen voordat Simoens zich aan het werk zet, en op 25 augustus heeft hij de som van 22 pond 7 schellingen 2 gr. op zak, hetgeen er op wijst dat er geen enkele kritiek of betwisting was.

Bernard De Wilde die in deze zaak aan het korte eind heeft getrokken, zal pas drie jaar later, in een smeekschrift, zijn aanspraken laten gelden voor de door hem geleverde prestaties die geschiedden vóórdat 't Kindt de definitieve plannen opstelde. Het feit dat De Wilde zo lang wachtte om zijn rekening in te dienen, bewijst dat hij niet helemaal zeker was van zijn stuk en er aanvankelijk

niet teveel op rekende ooit een pond of een schelling te ontvangen.

Deze uiterst geslaagde architecturale vuurdoop zal voor de jonge David 't Kindt de beste aanmoediging en meer dan de voorspraak van een gewone particulier waard zijn.

En inderdaad amper een tweetal jaren na de voltooiing van de Hoofdwacht op de Kouter, wordt hem een nieuwe en belangrijke opdracht door de stadsmagistraat toevertrouwd, nl. het opmaken van de plannen alsmede de bouw van "een nieuw ghevanghenhuys onder het ghewelfsel van de schermschole staende ten voorhoofde nevens het belfort, nu wesende de waeghe".

Gent was immers sedert 1716 toen men op de Koornmarkt het geduchte Chastelet of Sausselet afbrak om op die plaats het nieuwe Pakhuis op te trekken, zonder "tweede" gevang, en moest het in al die jaren stellen met het Tuchthuis in het Gheeraert Duivelsteen, hetgeen volledig ontoereikend was voor een stad waar men dagelijks een paar nietsdoeners, dronkaards en landlopers bij de kraag vatte die enkele dagen en nachten achter de tralies gingen mediteren.

Het tijdelijke duurde zowat een kwart eeuw toen de schepenen plots besloten dat de zaak dringend was, dat een nieuwe gevangenis moest gebouwd worden vlak tegen het Belfort en dat alles vier maanden later kant en klaar moest zijn! Tot welke betere bouwmeester had men zich kunnen wenden dan tot David 't Kindt die had bewezen in de zaak van het Corps de Garde, Bernard De Wilde op staande voet te kunnen vervangen en in een minimum van tijd een ontwerp uit zijn mouw te toveren.

Vier kleine maanden om zoals het contract het stipuleerde, de bestaande gebouwen te slopen en de stadsgevangenis met mooi versierde gevel, met cellen tot "onder het gewelfsel van de schermschole" en de bovenzaal "waer sullen gheleit worden de criminele als andere ghevanghenen, tot de examen ende tortuercamere" op te trekken en te leveren "sleutels in de handt", dat was bitter weinig zelfs voor een rappe kerel als David 't Kindt.

Hij plaatst zijn handtekening onderaan het contract, keert huiswaarts en zet zich aan het werk. Juist geteld 12 dagen later, is hij klaar met zijn ontwerp en doet hij een belangrijke bestelling "Soisinschen steen" aan Jan Lis, steenhouwer te Arquin in Brabant. Inmiddels zijn de bestaande gebouwen verdwenen en kan hij onmiddellijk, na eerst als architect te zijn opgetreden, nu als aannemer het ensemble uit de grond toveren. Hoe Jan Lis het klaarspeelde hem in een oogwenk de belangrijke hoeveelheid steen te leveren, op welk ritme 't Kindts metsers en steenhouwers, de stenen kaptten op de gewenste afmetingen, zijn zovele geheimen; enkel weten wij dat hij met de sleutels in de hand op de vastgestelde dag voor de schepenen mocht verschijnen en hen niet zonder trots verklaren dat de gevangenis voor haar eerste klanten openstond!

Dat was de tweede maal dat David 't Kindt een snelheidsrecord inzake aanbesteding en bouw neerhaalde en deze particulariteit zal de overheden niet zijn ontgaan.

Volgens het origineel plan moest David 't Kindt de sobere Louis XV gevel versieren met een "leeuw boven het frontispice en twee figuren respresenteerende twee ghevanghenen, sittende boven de corniche van het portael".

De leeuwen kwamen er blijkbaar nooit en de twee gevangenen werd omgetoerd in de afbeelding van een Romeinse Caritas die de Gentenaren zonder enige aarzeling aanzette de stadsgevangenis de Mammelokker te noemen.

De geschiedenis vertellen van dit gebouw ware een gans hoofdstuk Gentse folklore aanhalen. De Mammelokker was immers geen gevang voor veroordeelden tot zware straffen, het waren de lichte gevallen die er hun beslag kregen: de eeuwige ruziezoekers, degenen die te diep in het glas hadden gekeken, de burgerwachten die een of andere pekelzonde op hun geweten hadden. Wie er eens een nacht had doorgebracht, aan de voet van het Belfort, symbool van de gemeentelijke rechten en vrijheden, werd door het volk "vrije burger van Gent" genaamd en in de 160 jaartjes van zijn bestaan, van 1742 tot 1902, heeft de Mammelokker er duizenden geteld.

Toen op 12 februari 1902 de laatste vrije burger er zijn roes kwam uitslapen, zongen de Gentse kleuters:

Och God, wat triestig avonture!

De Mammelokker heeft er gestaan...

Salut demeure chaste et pure

Adieu! Adieu! met een bloedig getraan...

* * *

27 april 1744: Gent is in feest en in feesttooi. Karel van Lotharingen, schoonbroeder van Maria-Theresia, komt in naam van de jonge keizerin op de Vrijdagmarkt de symbolische eed van trouw afleggen. Men versiert en verlicht al de nieuwe gebouwen die doen geloven aan een heropleving van de stad, o.a. het Corps de Garde op de Kouter en de nieuwe stadsgevangenis bij het Belfort, de twee gewrochten van David 't Kindt.

Hem wordt bij deze gelegenheid zijn derde officiële opdracht toevertrouwd: het ontwerpen en uitvoeren van de reusachtige schouwburg of verhoog waarop honderden personaliteiten de plechtigheid zullen bijwonen. Het was een reusachtige, somptueuse constructie en ditmaal mocht onze "meester-timmerman" zijn verbeelding vrije teugel laten. Van de verste uithoeken van Vlaanderen waren duizenden mensen naar Gent afgezakt om de ceremonie van de Inhuldiging bij te wonen, en de prachtige creatie van 't Kindt te bewonderen. Zijn naam stond op ieders lippen en eenieders centen waren langs de stadskas om in zijn zakken beland.

De Blijde Intrede van Karel van Lotharingen te Gent, als vertegenwoordiger van de volksgeliefde keizerin, was alles bij mekaar een briljant vuurwerk geweest dat onmiddellijk uitdoofde. Enkele dagen na de plechtigheid en nog

vooraleer 't Kindts gewrocht volledig was weggenomen geworden, kwamen de meest onheilspellende geruchten de Gentenaren de schrik op het lijf jagen. Het was geen loos alarm, want de legers van Lodewijk XV, 80.000 man sterk, rukten Vlaanderen binnen, namen Kortrijk en Veurne in, en reeds dacht men dat Gent het volgende slachtoffer zou worden, toen de Franse troepen tijdelijk moesten wijken: de catastroof was vermeden geworden doch een jaar later, op 11 juli 1745, maakten de Fransen zich zonder slag noch stoot van de Arteveldestad meester, enkele weken nadat de rijke meester-timmerman David 't Kindt in de Koningstraat een aantal huizen had aangekocht, met het inzicht ze te slopen en er een van de mooiste gevels van Gent op te trekken, de gevel van het patriciërshuis dat thans de zetel is van de Koninklijke Vlaamse Academie.

* * *

Rijke poorters, mensen die iets en zelfs zeer veel bezaten, het achter slot en grendel veilig wilden stellen, en die ook af en toe familie en vrienden met een tikje praalvertoon wensten te ontvangen, konden in de Middeleeuwen geen vrede nemen met houten huizen, de huizen van de gewone stervelingen, met gevels weinig bestand tegen vuur en storm, en zeker niet veilig in tijden van oproer, onlusten, burger- en andere oorlogen. Zij bouwden stenen huizen, meestal van kantelen voorzien die men zeer prozaisch maar ook zeer realistisch Stenen noemde. Zij waren zo stevig gebouwd dat zij de eeuwen hadden mogen trotseren, want tijd noch storm had die zware, soms anderhalve meter dikke muren kunnen klein krijgen. Gent telde er een paar dozijnen en indien er vandaag maar luttel weinig van overblijven is zulks enkel te wijten aan de mens die graag optrekt maar liever nog afbreekt en die vooral sedert de XVIIde en de XVIIIde eeuw er nog weinig voor over had zijn dagen en nachten te slijten in Stenen die echte vestingen en burchten waren, waar men op een zomerdag niet veel meer dan een soeplepel zon ten geschenke kreeg.

In de Koningstraat, nog een van die verbasterde straatnamen, aldus genaamd of misnoemd naar een Gentse familie de Coninck die er ergens in de Middeleeuwen woonde, verhief zich sedert het einde van de XIIIe of het begin van de XIVE eeuw een indrukwekkend Steen.

Misschien werd het gebouwd voor de familie Damman, een van de oudste families te Gent en in elk geval was het reeds in 1426 eigendom van Lieven Damman, schatrijke poorter die dat jaar op zijn huis een lijfrente vestigt ten voordele van Boudine, natuurlijk kind van Matheus Damman. Het was een zeer belangrijke eigendom die reikte tot aan de huidige Vlasmarkt en de Baai-steeg. Men noemde het ensemble ook Huus van Oombergen, naar de naam van de Heerlijkheid van Oombergen bij Balegem, die Jan Damman, voorschepen van Gent in 1530 had aangekocht en waar hij een prachtig kasteel had laten bouwen.

Sterfgevallen, erfenissen en verdelingen versnipperden later het ensemble in de Koningstraat en hetgeen er van overbleef belandde uiteindelijk in de kavel van een zekere Charles-François de Preudhomme, wiens kinderen het in 1745 aan David 't Kindt verkochten. De notariële akten, want er was meer dan een verkoper, werden op 21 januari en op 30 april 1746 verleden.

't Kindt die op dat ogenblik reeds een mooie stuiver had weggelegd, maakte korte metten met het Steen, kocht een paar aanpalende huizen aan en liet alles afbreken. Zulks verwonderde niemand te Gent: was hij niet de baanbreker van de nieuwe Louis-XV stijl, de man van de avant-garde? Hij had reeds menig bewijs van zijn talent ten beste gegeven doch ditmaal was hij vast besloten een meesterwerk te creëren, de Franse stijl een meer nationaal en Vlaamse cachet te verlenen. Nederig was hij in geen geval en wij stellen het best vast wanneer wij zijn bouwaanvraag van 27 juli 1746 lezen: nog vooraleer zijn stadsgenoten gelegenheid krijgen hun bewondering uit te drukken, maakt hij de lof van hetgeen hij zal optrekken. "David 't Kindt, proprietaris van eenen huuse, stede ende erfve van oudts ghenamt het huys van Oombergen staende en voorhoofde inde Conincxstraete van achter uytcomende in het Naeghelstraetjen by het clooster van de Ursulinen met voordere huysen commende ten voorhoofde op de Vlasmert... dat hij suppliant jeghenwoordigh besigh is met te herbouwen ghemelden synen huuse, ende gheneghen wesende tot satisfactie ende appajsement van Ued. te maecken eenen schoonen Ghevel van witten en blauwen arduynen met sijn ciraeten, aspect nemende op de Camersstraete tot bezondere ambalissement van dese stadt inghevolghe de modellen hier annex, den welcken seer costelyck sal sijn sonder eenighe utiliteyt ofte proffycyte voor hem suppliant in syn particulier, vervolghens dat de costelijckheyt ende ciraeten vanden selven Ghevel eenighlyck dienen tot het voorseyde ambalissement van de stadt".

Veel meer dan een bouwaanvraag is het een manifest, een pleidooi, wijzend op een totaal nieuwe architectuur die het functionele, het nuttige als hoofdelement verwerpt, iets dat bijdraagt tot het esthetisch aspect van de stad.

David 't Kindt heeft ten andere de ligging - in de as van de Kammerstraat - zorgvuldig uitgekozen opdat het ensemble een blikvanger zou kunnen worden. Hij is er ten volle in geslaagd: de gevel is een van de mooiste, indien niet het mooiste specimen van een Louis XV-stijl, lichtjes overhellend naar de Rococo-stijl, in onze stad. David 't Kindt heeft met dit prachtstuk bewezen dat hij geen slaafse navolger was, wel een briljante virtuoos, een architect die met details durft goochelen, die blijk geeft van een fantastische verbeeldingskracht maar die niettemin het ensemble de meest gelukkige proporties kan schenken in een schepping die ontegensprekelijk de stempel draagt van zijn sterke en veelzijdige persoonlijkheid.

Het was ook een soort uitdaging geweest van deze architect, het meest luxueuse gebouw van de tijd op te trekken in een periode van oorlog, bezetting en eco-

nomische recessie. Ook dat is kenschetsend voor het temperament van 't Kindt die gans zijn leven in het teken stelde van schoonheid en pracht.

Als eigen woonst had hij dit merkwaardig ensemble niet opgetrokken, enkel als een blijvende getuige van zijn kunde en kunstsmaak. Hij wist dat het nageslacht het zou eerbiedigen en bewaren, dat hij zich zou overleven in een zo somptueus gewrocht. Geen gevaar derhalve dat de latere eigenaars het zouden aandurven het te ontsieren of te verminken.

Met gerust gemoed mocht hij deze patriciërswooning dan ook, twee jaar na de bouw, verkopen aan ridder de Ghellinck. Een eeuw later werd het eigendom van de geschiedschrijver Kervyn de Volkaersbeke en in 1894 kon de Staat het aankopen voor de som van 94.000 fr. om er de Koninklijke Vlaamse Academie onderdak te verlenen.

* * *

Nog voor hij zich van het huis had ontdaan, had 't Kindt reeds andere plannen klaar op zijn werktafel, o.a. dat van de sacristie van de St.-Niklaaskerk die de kerkmeesters wilden vergroten en die daartoe twee kleine huisjes hadden aangekocht.

Deze sacristie dagtekende van 1617 en werd in 1748 volledig verbouwd door David 't Kindt. Hij werd er 300 pond voor vergoed: "Inghevolghe het accoordt... aengegaen met David Kints den 8n meye 1747 heeft den selven angenomen te maeken de nieuwe sacristye voor de somme van 300 ponden grooten sterck wisselghelt".

Van deze sacristie van 't Kindt is geen spoor meer te ontwaren; zij werd in 1908 afgebroken en vervangen door een nieuwe die wij er nog steeds op de hoek van Klein Turkije en Gouden Leeuwplein, aantreffen.

* * *

Wij weten niet voor welk bedrag David 't Kindt zijn mooie patriciërswooning in de Koningstraat verkocht, doch het zal zeker voor geen appel en een ei zijn geweest. Onze architect die toen reeds aardig speculeerde op gronden, huizen en al wat geld opricht, zal er wel een mooie stuiver aan hebben verdiend, stuiver die hij onmiddellijk in een nieuwe woonst belegde die voortaan zijn eigen woonhuis zou worden, op een boogscheut van de Koningstraat, nl. in een straat waar sedert de Middeleeuwen zovele artiesten hadden gewoond: de St.-Jacobs-nieuwstraat.

Het is Armand Heins die het ons verklapt in een studie die hij in 1917 in "Moniteur du Bâtiment" liet verschijnen: "La maison à lui, rue Neuve St.-Jacques, anno 1749, qui est le magnifique hôtel de la famille Snoeck, bâti sur l'emplacement de quatre maisons". Dit huis (nr. 50-54 nieuwe nummering) is

een van de meest indrukwekkende en sobere exemplaren van de Louis XV-stijl in het Gentse. David 't Kindt kwam er zich vestigen, hetgeen ons meteen aantoonde dat hij wel minder van praal hield voor zijn eigen woonst dan de huizen die hij voor zijn klanten optrok.

Het groot salon van het gelijkvloers werd later versierd met vijf panelen van de hand van de bekende Brugse schilder J. Garemyn. Van 1802 tot 1806 deed dit hotel tijdelijk dienst als bisschoppelijk paleis, ten tijde van Fallot de Beaumont en werd in 1889 aangekocht door de bekende Gentse verzamelaar Cesar Snoeck die er misschien wel de mooiste collectie van muziekinstrumenten ter wereld aanlegde. Collectie die na zijn overlijden in 1898 openbaar werd verkocht en deels te Berlijn, deels te Weimar belandde als wanneer het Gentse stadsbestuur met een weinig goede wil en een matige financiële inspanning in het bezit had kunnen komen van honderden instrumenten die heden de trots uitmaken van vreemde musea!

Een huisje met een tuintje was ook reeds in de XVIIIe eeuw eenieders droom, doch een David 't Kindt kon er onmogelijk vrede mede nemen. Na in de St.-Jacobsnieuwstraat een prachtig herenhuis te hebben gebouwd, keek hij links en rechts naar vrije bouwgrond of te slopen huizen uit en in min dan vijf jaar richtte hij een aantal woningen op waarvan hij eigenaar bleef en in huur gaf: in 1751 een huis in de St.-Margriestraat, in 1753 een mooie woonst in de Brabantdam, en hetzelfde jaar een burgershuis, dat nog steeds bestaat, in de Nederpolder.

* * *

Op 16 januari 1753, op het ogenblik dat hij links en rechts in de stad, huizen aan het optrekken was, wordt David 't Kindt lid van het alombekende schuttersgild van St.-Anthone en betaalt er de reglementaire "twee ponden wisselgelt". Uit sympathie voor het gild en de gildebroers of in de hoop ook in dat midden een of andere belangrijke bestelling of opdracht los te krijgen? De tweede veronderstelling verdient wel de voorkeur, want 't Kindt die geen geld uitgeeft maar belegt, treedt kort nadien reeds actief op wanneer het gild naar een nieuw lokaal uitkijkt: "te sien naer een huys in het Princen-hof, cometerende Joff. de weduwe de Regge, tot welcke eynde den heer Deken wiert gecommiteert om met Srs. David Kindt en Thomas timmerman en metsers baes, te gaen naer den selven huuse omme 't selve te visiteren en daer van te doen de prijsje".

Wij laten echter aan Armand Heins de verantwoordelijkheid over van zijn bewering als zou David 't Kindt in 1755 het Hof van St.-Anthone bij de Lieve, hebben opgetrokken; wij hebben persoonlijk geen document gevonden dat zulks komt bevestigen. Wel heeft hij het hospitaal in dit Hof opgetrokken, hetgeen alles bij mekaar nog een mooie interest betekende voor zijn belegging van twee pond lidgeld.

Op hetzelfde ogenblik ongeveer, in 1754, bouwt 't Kindt samen met Jan-Baptist Simoens de kazernen op de Eeckhout, die sedertdien werden afgebroken. Het ensemble was geen kunstwerk en ten andere niet als dusdanig bedoeld; het was functioneel, eentonig en enkel de ingangspoort vertoonde een nogal fraai aspect.

Het jaar daarop wordt 't Kindt door de stadsmagistraat "Ontfangher van de Wercken" benoemd, hetgeen hem voortaan zal toelaten de hand te hebben in alle openbare werken te Gent en te beslissen over afbraak, herstelling, veranderingswerken en urbanisatieplannen.

Zijn eerste opdracht was advies uit te brengen over de aanvraag door Marissal ingediend om zijn Tekenacademie in de bovenkamers van het Pakhuis te mogen onderbrengen: "Alsoo myn Edele heeren schepenen van der keure te raede geworden syn van twee boven camers van de derde stagie in den nieuwen bouw van het packhuys op de Cooremerct te laeten dienen voor academie plaetse voor de exercitie van de jonckheyt, tot het leeren van de schilder- ende teecken konsten, ende alsoo noodigh is ghemaect te worden eenen behoorlycken trap tot den toeganck... De ondergeschreven presenteert de voorgeschreven werken te leveren ende maeken voor 1.050 gl."

Een ander verslag dat dagtekent van 17 augustus 1756 en betrekking heeft op werken uit te voeren aan het stadhuis, is ons van de hand van David 't Kindt bewaard gebleven. Het is een kapitaal document voor de geschiedenis van onze stedelijke archieven want het leert ons waar en op welke manier men toen de kostbare familie- en andere papieren zg. bewaarde.

Wanneer men het scherp verslag dat aardig op een rekvisitorium gelijkt, leest, verwondert het ons geenszins meer dat duizende documenten die ons vandaag zo nuttig zouden kunnen zijn, reddeloos verloren gingen: "Alsoo menighvuldighe originele pampieren ende documenten raeckende differente familien, soo gheconsigneerde als andere... ten tyde van de inauguratie ende anderssints, met sacken, packen ende coffers, emmers met open packen, deelen, stucken ende brocken gheworpen syn overhoop in twee bovencamers van het stadhuys, de solders boven de selve camers syn rot ende met deelen open liggende, waerdoor de selve pampieren ende documenten soodanich syn ghedestruert, gherot ende bedorven, midtsgaders geschonden van de ratten ende muysen, waerdoor veroorsaect is, ende noch voortet staet te worden, groote schaeden ende interesten aen het publicq..."

Misschien hebben wij het David 't Kindt en de maatregelen die na zijn eloquent verslag door de stadsmagistraat werden genomen, te danken dat duizenden documenten nog tijdig, vooraleer zij volledig door de ratten werden opgepeuzeld, in veiligheid konden worden gebracht.

Zoals onze Ontvanger van de werken geen blad voor de mond nam in zijn verslagen, zo kon hij ook radicaal optreden wanneer het stedelijk reglement niet werd geëerbiedigd.

De inwoners van de Vrijdagmarkt plachten sedert onheuglijke tijden stenen banken onder een klein vooruitspringend dak tegen de huisgevel aan te brengen, een soort zomerhuisje waar het aangenaam was 's avonds een praatje te slaan met de geburen. Het was strijdig met de politiereglementen doch men sloot de ogen zoals elk democratisch stadsbestuur het doet voor kleine overtredingen en pekelzonden.

Onze Ontvanger van de stadswerken oordeelde er echter anders over, dacht dat reglementen er zijn om stipt te worden geëerbiedigd, en op een pikdonkere nacht verscheen hij onverwachts met een ganse bende stadsarbeiders op de plaats van de misdaad, liet banken, afdaken, zomerhuisjes stukgooien tot grote ergernis van de vreedzame burgers die daags nadien met lede ogen het slagveld overschouwden.

Nu, genoeg kwaad over onze Ontvanger verteld. Keren wij terug tot zijn schaapjes, met name de talrijke gebouwen die hij in die jaren te Gent mocht optrekken, en andere opdrachten van urbanizatie.

In 1755 bouwt hij het hoekhuis van Kraanlei en Geldmunt, in 1757 een herenhuis in de Oranjestraat.

Hetzelfde jaar verbreedt hij, op last van de stadsmagistraat, het lintbrede Sterre-straatje dat de Koornmarkt met de St.-Michielsbrug verbond en dat sindsdien is verdwenen.

Enkele jaren later, in 1767, ontwerpt hij de plannen voor de kapel van het Heilig Graf aanleunend bij de Hoofdkerk, in een stijl die zeker niet paste bij de gotiek van de katedraal, doch om dergelijke zaken bekommerden de mensen en de architecten van de XVIIIe eeuw zich bitter weinig.

Armand Heins schrijft hem, hetzelfde jaar, de bouw van het Hotel d'Hane Steenhuyse toe. Wij weten dat een Frans spreekwoord zegt "On ne prête qu'aux riches" en dat het derhalve voor de hand ligt het vaderschap van een zo fraaie constructie als het Hotel d'Hane Steenhuyse aan iemand als Bernard De Wilde of David 't Kindt toe te kennen, doch beweren en bewijzen hebben in Verschuerens Woordenboek nog steeds een verschillende betekenis. Indien iemand wel in aanmerking mag komen voor dit Hotel (dat niet in 1767 maar in 1768 werd opgetrokken) is het Jan-Baptist Simoens, wiens betekenis en waarde men niet mag onderschatten.

* * *

Het enige werk dat Immerzeel in zijn Woordenboek op naam brengt van David 't Kindt, is het verkleinen van het St.-Jacobskerkhof. Aan het trefwoord 't Kindt, schrijft hij nl.: "Is een Gentsch bouwmeester geweest die, volgens Vaernewijck, vanaf 1755 tot zijn overlijden, 14 juli 1770 voorgevallen, bestuurder der werken in zijn geboortestad was, waar hij o.a. in 1768 en 1769 het S. Jacobs kerkhof deed verkleinen".

Dit plan berust inderdaad op het stedelijk archief en dagtekent van 1766. Er zijn nog een massa werken en gebouwen die door David 't Kindt werden uitgevoerd maar die wij in hun chronologische volgorde onmogelijk kunnen situeren.

Aldus is het geweten dat hij de ontwerper was van de Louis XV zijportalen van de St.-Niklaaskerk, dat hij hoogstwaarschijnlijk het huis op de hoek van de Drabstraat en de Koorlei optrok, dat hij even waarschijnlijk de auteur is van het Gildenhuis van de wijnschroeders op de hoek van Kleine Vismarkt en Kraanlei. Sommigen schrijven hem ook het Hotel Clemmen in de Veldstraat toe.

Wij hebben dit geval reeds eerder besproken en o.a. doen uitschijnen dat David 't Kindt een belangrijk goed in de Veldstraat bij akte van 6 juni 1746 aankocht van de minderjarige kinderen van Gillis van Risseghem.

David 't Kindt heeft het ensemble wellicht afgebroken en is aan de bouw van het zo fraaie patriciërshuis begonnen dat later het Hotel Clemmen werd genaamd. Dat hij plannen en ontwerpen indiende is duidelijk bewezen door een document, nl. een bouwaanvraag na 't Kindts dood, door de nieuwe eigenaar Joos Clemmen ingediend. Alles laat veronderstellen dat 't Kindt wat teveel gevegd had van zijn geldbeugel en dat hij niet over de nodige fondsen beschikte om het werk tot een goed einde te brengen. In 1753 moet hij zijn eigendom in de Veldstraat hypothekeken en na zijn dood ziet zijn weduwe zich genoodzaakt het huis aan Clemmen te verkopen: huis en gevel waren toen nog niet af en zouden voltrokken worden door Jan-Baptist Simoens.

Nog andere gebouwen in het Gentse worden op naam van 't Kindt gesteld, als het bisschoppelijk seminarie, het Pesthuis en een aantal herenhuizen, maar een formeel bewijs wordt niet steeds voortgebracht. Er zullen nog vele opzoekingen moeten geschieden vooraleer men de volledige lijst zal kunnen opmaken van al hetgeen Gent een David 't Kindt is verschuldigd. Zoals voor de meeste Gentse architecten moet nog iemand worden gevonden om massa's documenten te raadplegen en te ontcijferen. Wij zijn bijzonder arm aan studiën en monografieën over de Gentse bouwmeesters; er is omzeggens niets verschenen over mensen als 't Kindt, Bernard De Wilde, Simon van Assche, Plumion, Pisson, Roelandt, Lieven Cruyl, Lewez of over onze bouwmeesters uit de XIXe en begin van de XXe eeuw, een Cloquet, een Van Rijsselberghe, een Mortier, Van Hamme, Van de Voorde en anderen.

Hetgeen wij weten over 't Kindt hetgeen wij vandaag nog van hem kunnen bewonderen, het huis van Oombergen, het hotel Snoeck, het hotel Clemmen, de Mammelokker, het Corps de garde en enkele andere patriciërswoningen laten ons echter besluiten dat hij gedurende een veertigtal jaren Gent een nieuw aangezicht heeft geschonken, de architectuur een nieuwe betekenis en zin, een nieuwe functie en rol heeft gegeven en dat hij zich in al die werken heeft veropenbaard als een estheet en kunstenaar die gezocht heeft naar een verper-

soonlijken van een vreemde bouwstijl: hij is er tenvolle in geslaagd: zijn gebouwen, zijn stijl kan men gemakkelijk onderscheiden van de zuivere, de Franse Louis XV-stijl; hij heeft het overvloedige laten vallen, enkel het essentiële, de evenwichtige lijn, de gelukkige proporties en bovenal die indruk en atmosfeer van charme en van gratie behouden.

Pierre KLUYSKENS

NOTA VAN DE REDACTIE

Dit is het 40e artikel van Pierre Kluyskens dat wij hier herpubliceren.

Voor velen zal het voor altijd een mysterie blijven - ook voor ons - hoe Pierre Kluyskens het klaarspeelde om gedurende tientallen jaren wekelijks een degelijk, goed gedocumenteerd artikel op te stellen over een Gents onderwerp. En dat was maar een onderdeel van zijn activiteiten.

Hij was zeer geboeid door Gentse kunstenaars en had in de loop der tijden een uitgebreide documentatie aangelegd over dit onderwerp, niet onder de vorm van artikels, maar onder de vorm van biografische nota's. Het was een goed idee van de familie Kluyskens om deze kostbare documentatie, gebundeld in een groot aantal classeurs, niet verloren te laten gaan. Zij heeft ze geschonken aan het Stadsarchief en wij hebben met voldoening vernomen dat ze daar vaak geraadpleegd wordt. Maar het lijkt geen twijfel dat veel geïnteresseerden daar niet van op de hoogte zijn. Wie dus belangstelling heeft voor Gentse kunstenaars zal in het Stadsarchief interessante documentatie vinden.

HET GENTS KERKEPAD (Vervolg)

SINT-PIETERS-BUITENKERK - Sint-Pietersaalststraat

De Sint-Pieterersaalstwijk werd oorspronkelijk bewoond door een agrarische bevolking. Parochiaal behoorde de wijk tot O.L.Vrouw Sint-Pieters.

Toen na de Gentse Wereldtentoonstelling van 1913 op de vrijgekomen gronden het zogenaamde "Miljoenenkwartier" werd gebouwd, wijzigde niet alleen de bevolkingsstructuur grondig maar breidde ook het bevolkingsaantal sterk uit. Een eerste stap naar zelfstandigheid vond plaats toen in 1856 één van de onderpastoors van O.L.Vrouw Sint-Pieters benoemd werd tot proost van de proosdij Sint-Pieters-Buiten.

Met de morele steun van Mgr. Delebecque startte proost Petrus Joannes Brys

met de bouw van een hulpkerk. Hierbij kon hij rekenen op de milde steun van juffrouw Marie du Bois d'Aissche. Een "Commissie der Werken" zou de werkzaamheden van nabij volgen en daar waar nodig raad en bijstand verlenen. Het voorzitterschap van die commissie werd waargenomen door rechter Louis vander Bruggen. De leden waren Philip de Potter, Edmond de Potter, Lieven Thienpond, P. de Moerlooze en J. Cardon.

Om de kosten voor de bouw van de hulpkerk wat te drukken werd, daar waar het kon, een aantal werkjes door de parochianen zelf opgeknapt. Zo hielpen de inwoners bij het vervoeren van de bouwmaterialen.

De Gentse architect-constructeur Jan-Baptist Boterdaele stond zowel in voor het ontwerp als voor de uitvoering ervan. Boterdaele talmde echter wat te lang waardoor het gebouw niet tijdig klaar kwam. De commissie zag zich verplicht enkele punten duidelijk te stellen. Zo zou de aannemer beboet kunnen worden indien hij de werken niet vóór een bepaalde datum beëindigde. Bovendien moest hij er voor zorgen dat er steeds voldoende werklieden op de werf aanwezig waren.

Een jaar na de voltooiing zou men trouwens een aantal gebreken aan het gebouw vaststellen.

De eerste steen met daarop de tekst "Ludovicus Josephus Episcopus posuit 1856" werd op 1 april 1856 ingemetsel achter het hoogaltaar. Later kreeg hij een plaats in de muur van de klokketoren.

In februari 1857 installeerde men de klok en het jaar daarop vond de plechtige wijding plaats van de door Polycarpus Vervoort vervaardigde kruisweg.

Een aantal inwoners richtten in oktober 1860 een petitie aan koning Leopold I, waarin ze om de oprichting verzochten van Sint-Pieters-Buiten als zelfstandige parochie. In de begeleidende brief gaf de opsteller, proost Brys, een staaltje geschiedkundige kennis ten beste:

"De ondergetekende inwoners van de wijk van de Kortrijkse poort, genoemd Sint-Pieters-Aaigem, en die van de Heuvelpoort, genoemd Sint-Pieters-Buiten, wijken die heden ten dage het deel buiten de muren vormen van de O.-L.-Vrouwparochie te Gent, verzoeken er Uwe Majesteit om hun gebied op te richten als parochie onder de benaming van Sint-Pieters-Buiten.

Reeds in de 15de eeuw, Majesteit, hadden wij een kapel, en een priester vierde er de goddelijke diensten en kwam er godsdienstonderricht geven. Vermits dit onvoldoende bleek, vroegen onze voorouders in 1687 aan de prelaat van Sint-Pieters in zijn hoedanigheid van tiendeheffer een proosdij op te richten en te voorzien in het onderhoud van een priester; inziende dat hun smeekbeden onbeantwoord bleven, richtten zij zich tot de Raad van Vlaanderen. Een vicaris werd hen toegewezen, maar zij dienden te wachten tot 1784 eer een proosdij zou opgericht worden toen de regering op last van het bisdom van Gent de tiendeheffer verplichtte zijn plicht te doen. Dit werd slechts uitgevoerd in 1790 en de inval der Fransen heeft alles verhinderd. En sedert die datum zijn wij

verwaarloosd gebleven, zonder subkursaal, zonder kerk, zonder priester.

Sedert de onafhankelijkheid van België hebben wij onze inspanningen verdubbeld, maar de onmogelijkheid de nodige fondsen bijeen te krijgen voor de bouw van een kerk, heeft ons opnieuw doen mislukken.

Eindelijk, Majesteit, hebben wij opnieuw hoop onder Uw gezag dat steunt op vrede en gerechtigheid. Een grote weldoener van deze twee wijken heeft ons, zonder kosten van onzentwege, een kerk gebouwd, en heeft er zich toe geëngageerd deze kerk aan de Kerkfabriek te schenken waarvan wij, Majesteit, de oprichting vragen."

De petitie bleek echter een maat voor niets.

Het zou nog tot 14 mei 1874 duren vooraleer de oprichting, bij Koninklijk Besluit, een feit werd.

De canonische oprichting door Mgr. Henricus Franciscus Bracq volgde op 23 mei:

"Inziende de altijd aangroeyende bevolking der parochie van Onze Lieve Vrouw op St. Pieters,

Beogende de meerdere eere God's en het geestelijk welzijn Onzer diocesanen, Gebruik makende van Onze Bisschoppelijke macht volgens de voorschriften van het H. Concilie van Trente,

Hebben wij goedgevonden gezegde parochie in twee deelen te spleiten.

Wij stellen dan vast:

1° dat de nieuwe parochie genoemd zal worden: parochie aan St. Pieters-Buiten.

2° dat de grenzen van de parochie van St. Pieters-buiten langs den kant der parochie van Onze Lieve Vrouw St. Pieters de volgende zullen zijn:

te beginnen aan de Kortrijksche poort al de huizen die hunnen uitgang hebben op den linksen kant van den steenweg van Gent naar Kortrijk zullen ook aan de nieuwe parochie toebehooren; - van den steenweg van Gent naar Kortrijk, zal eene lijn getrokken worden die de grenzen van het fort zullen volgen, zoo nochtans dat de hoeken afgesneden worden, deze lijn zal voortloopen achter den hof van de afspanning de Vier Winden tot aan de Schelde.

Wij gebieden dat de inwoners van de zoo opgerechte parochie, die op Ons verzoek door de burgerlijke oppermacht is erkend geworden, voortaan als geestelijken Vader en Herder zullen aanzien den Eerw. Heer Petrus Joannes Brys en zijne wettelijke opvolgers. In de nieuwe parochiale kerk, zullen de kinderen gedoopt worden, in hunne plichten onderwezen en tot de eerste communie aangenomen worden: daarook zullen de huwelijken volgens het H. Concilie van Trente plaats hebben: daar zullen de lijkdiensten en alle andere kerkelijke plechtigheden gedaan worden.

Deze scheiding zal wettelijk beginnen den Maandag van Sinzen (sic) 25 mei 1874 na het afkondigen in beide kerken van dit besluit, afkondiging die op gezegden dag voor het Lof zal plaats hebben.

Gegeven te Gent, onder Ons handteeken, Onzen zegel en de teekening van Onzen Secretaris, den 25 mei 1874'.

De plechtige aanstelling van Petrus Brys als pastoor vond plaats op Tweede Pinksterdag, 25 mei 1874 om vijf uur 's avonds.

De nieuwe parochie bezat noch roerende noch onroerende goederen. De kerk, de gronden waarop ze gebouwd was tot zelfs de kerkmeubelen, gebeeldhouwd door de heer De Kuyper uit Antwerpen, waren eigendom van de pastoor. Toen Petrus Brys de goederen aan de kerkraad wou schenken, keurde de bevoegde overheid aanvankelijk de schenking niet goed. De oorzaak hiervan was een clause in de schenkingsakte waarbij de pastoor aan juffrouw Marie du Bois d'Aissche een begraafplaats toestond in het koor van de kerk. Een dergelijke clause was duidelijk in tegenspraak met de bestaande wetgeving ter zake. Na schrapping van de gewraakte passage kreeg de kerkraad dan toch de toelating de schenking te aanvaarden.

Bij haar overlijden liet diezelfde juffrouw Marie du Bois d'Aissche, in 1897, naast een aantal goederen ten voordele van de kerk ook nog een geldsom na voor de aankoop van een godslamp.

Op beschuldiging van spionage fusilleerden de Duitsers op 11 augustus 1916 onderpastoor De Clercq. Vanuit zijn woning in de Sint-Pietersaalststraat kon hij gemakkelijk de wapentransporten en de militaire convooien per spoor, gadeslaan. Die inlichtingen speelde hij dan door aan de geallieerden.

Ondertussen was de toestand van het kerkgebouw stilaan slechter geworden en drongen herstellingen zich steeds frequenter op. Toen in juli 1930 aan het dak een reeks kostelijke herstellingen moesten uitgevoerd worden moest de kerkraad een lening afsluiten. Amper een jaar later drong het regenwater terug door het lekke dak.

Bij zijn aanstelling als pastoor, op 12 augustus 1934, nam C. Claeys-Bouaert zich voor de kerk te vergroten. De kerkraad aanvaardde zijn voorstel reeds op 7 oktober.

Architect Valentin Vaerewijck, die reeds op diverse plaatsen in de stad zijn kunde bewezen had, tekende alle plannen en schetsen waaronder ook die voor de interieurversiering. Daar hij de parochie bewoonde deed hij dit volledig kosteloos. Zijn plannen werden in 1935 goedgekeurd.

Het ontwerp voorzag de afbraak van een deel van de oude kerk zoals het koor, de beide sacristieën, het doksaal, het portaal, de toren met de twee trappen en de vouten van de midden- en zijbeuken. Tevens verwijderde men de ijzeren ramen van de voorgevel en de zijbeuken.

Na aanbesteding werden de werken op 28 mei 1936 toegewezen aan de gebroeders Van Autryve voor een bedrag van 939.673 fr. Vijftien dagen later startten de werkzaamheden waarvoor 250 werkdagen waren voorzien.

Koning Leopold III verleende de officiële machtiging op 23 juni 1936.

Vanaf 23 mei 1937 was de kerk toegankelijk voor het publiek. Mgr. Coppieters wijdde ze en consacreeerde het hoogaltaar op 4 oktober van datzelfde jaar.

Op 1 januari 1939 schonken de parochianen een nieuwe preekstoel, vervaardigd door Carrières Etienne uit Mazy. Na Vaticanum II verwijderde men hem uit de kerk.

De beelden in de zijbeuken, uit 1940, zijn van de hand van Oscar Sinia, waarvoor Valentin Vaerwijck de basisschetsen tekende.

Voor de geschilderde ramen, uit 1941, deed men een beroep op L.C. Crespin. Ze stellen respectievelijk voor:

Langs de rechterzijde: de H. Joanna Chantal, Sint-Christophorus, Sint-Martinus, Sint-Theresia, Sint-Valentinus.

Langs de linkerzijde: Sint-Paulus, Sint-Elisabeth, Sint-Andreas, Sint-Bernadette, Sint-Joris.

In het rechtertransept: Sint-Albertus, Sint-Jozef, Sint-Leopoldus.

In het linkertransept: Sint-Joachim, Sint-Maria, Sint-Anna.

In het koor zijn het de afbeeldingen van Sint-Monoratus en Sint-Carolus.

Op 17 mei 1937 wijdde pastoor Claeys-Bouuaert twee nieuwe klokken. De grootste woog 1000 kg., de kleinste 330 kg.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog ondergingen ze het lot van zoveel andere klokken. Pas vanaf 1959 bood de toren onderdak aan twee nieuwe bedewekkers.

Voor het orgel tekende Flor Peeters het plan en het schema. Voor het bouwen deed men een beroep op de firma Klais uit Bonn. Flor Peeters speelde het instrument in op 5 december 1937. Het beschikt over zesentwintig spelen verdeeld over twee klavieren en een voetklavier. Het telt 1560 pijpen.

In de muur van de klokketoren werd een epitaaf ingemetseld ter herinnering aan Petrus Brys, de eerste pastoor van Sint-Pieters-Buiten.

De voorgevel van de kerk is versierd met een afbeelding van de H. Petrus. Links daarvan het wapenschild van paus Pius XI met zijn wapenspreuk "Pax Christi - In Regno Christi". Rechts: het wapenschild van Mgr. Honoré Coppieeters, bisschop van Gent van 1927 tot 1947, met zijn wapenspreuk "Fide et Caritate".

Vermelden we ten slotte nog dat pastoor Claeys-Bouuaert op 21 juni 1944 door de Gestapo werd aangehouden en opgesloten in de gevangenis in de Nieuwe Wandeling. Op 22 augustus 1944 kwam hij terug vrij.

BIBLIOGRAFIE

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 nc - Stad Gent, p. 289.
- De Paepe Johan: 100 jaar Sint-Pieters-Buiten. 1874-1974.
- Nicole Andriaensen, Dominique Van Cauwenberghe, Marc Dubois: Kerk St. Pieters-Buiten. 50 jaar.

David MAES
(t vervolgt)

DE GENTSE VRIJE CURSUS GESCHIEDENIS DER GENEESKUNDE

EEN BEKNOPT OVERZICHT

Tobie Jonckheere (1878-1958) was onderwijzer, opvoedkundige, en tenslotte professor aan de Brusselse universiteit. Hij stond o.a. onder invloed van de medicus Jean Demoor en diens opvoeding van het gehandicapte kind; samen hebben ze de "Ecole de pédagogie" opgericht. Tobie's zoon **Franz** (ook wel Franz gespeld; 1903-1956) werd geneesheer (en chirurg), maar interesseerde zich vooral sterk voor wat er aan geneeskunde reeds in het oude Egypte bleek te hebben bestaan. Zijn (franstalige) publicaties over wat men dus medische egyptologie kan noemen, en waarin hij ook de sociale aspecten niet uit de weg ging, verschenen in zowel binnen- als buitenlandse tijdschriften, bundels en congres-verslagen; het ging om merkwaardige en originele bijdragen. Veel te vroeg overleed Franz in 1956 (twee jaar vóór zijn vader) op slechts twee-en-vijftigjarige leeftijd.

In herinnering aan zijn zoon richtte Tobie toen de Franz Jonckheere-stichting op, die aan de Gentse universiteit een vrije leergang in de Geschiedenis der Geneeskunde zou mogelijk maken.

Albert Van de Velde (1871-1956), professor aan de Gentse Faculteit Geneeskunde, groep Farmacie, heeft zeer veel, o.a. ook over wetenschaps-historische onderwerpen gepubliceerd.

Prof. J. Van de Velde.

Hij lag mede aan de basis van het Gentse Museum voor de Geschiedenis van de Wetenschappen (gesticht in 1948).

Zijn zoon **Jean** (1897-1961) die sinds 1925 voor het onderwijs der fysiologie aan de Faculteit Geneeskunde instond, werd in 1957 ook met hogergenoemde vrije cursus Jonckheere belast.

In zijn Dienst aan de Apotheekstraat belichtte Prof J. Van de Velde de geschiedenis der Geneeskunde vooral aan de hand van het vrij uitgebreide beeldmateriaal waarover hij beschikte. Tijdens ziekte werd hij door Alexander-Karel Evrard (°1923) vervangen (die o.a. in 1954 een Geschiedenis der psychiatrie voor de Wereldbibliotheek had geschreven).

Leon Elaut. °Gentbrugge 26-12-1897. †Gent 2-4-1978. Foto: W. De Mulder 1972.

Leon Elaut (1897-1978), professor in anatomie en ook als eerte in urologie, werd, o.a. wegens zijn rol in de "Orde der Geneesheren", na de Tweede Wereldoorlog van de universiteit verwijderd. Op grond van nieuwe studie en promotie echter, in de geschiedenis der geneeskunde ditmaal, kon hij er als lector terugkeren. (Toen nl. Van de Velde in 1961 was overleden, verzocht Elaut Evrard uitdrukkelijk, zijn kandidatuur niet te stellen.)

Elaut, die trouwens reeds het standaardwerk "Het medisch denken in de Oudheid, de Middeleeuwen en de Renaissance" in 1952 had laten verschijnen, heeft de vrije cursus jarenlang op een schitterende wijze gedoceerd. Hij had zich, ook tot in het buitenland, tot een autoriteit op dit nieuw gebied, opgewerkt; meerdere boeken en talloze tijdschriftartikels staan op zijn naam.

Toen hij zeventig jaar werd, liet hij de Jonckheere-leergang aan **Evrard** over; de cursus werd in eenzelfde omvang (vijftien voordrachten per academisch jaar) en in hetzelfde auditorium der Pasteurlaan, voortgezet. Toen laatstgenoemde tenslotte door leeropdrachten aan vier faculteiten was overbelast, zag hij zich genoodzaakt de vrije cursus over te laten aan Dr. Farm. **Leo Vandewiele** (°1910), die er dan ook enkele jaren voor heeft gezorgd. (Vandewiele is o.a. de auteur van het standaardwerk "Geschiedenis van de Farmacie in België).

Nadien nam Prof. **André De Schaepdryver** (°1926) er de verantwoordelijkheid voor over, in lokalen van het U.Z. voortaan, en nu heeft tenslotte Prof. **Robert Rubens** (°1943) er de zaak in (goede) handen.

Niet alleen in herinnering aan Franz Jonckheere, maar ook en vooral omdat het een leerzaam en nuttig onderricht betreft, dient deze vrije cursus behouden (en liefst zelfs uitgebreid) te worden, want:

"In het heden ligt 't verleden,
in het nu wat worden zal."

Alexander-Karel EVRARD

BRONNEN

- Liber memorialis R.U.G. 1913-1960.
Faculteit der Geneeskunde, Gent 1960.
 - Archief der Gentse Universiteit.
 - Nele Boekaert: "Leon Elaut, een bevoorrecht getuige van zijn tijd", Antwerpen 1997.
 - Kon. Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, Gent 1997 "De wetenschapshistoricus".
-

OPLOSSING PUZZEL 1998

Luidklinkend geven wij hierna de oplossing van de puzzel 1998. Als daar geen muziek in zit. Het moet niet altijd een eerste viool zijn, het orgel mag ook eens aan bod komen. We vroegen naar de volgende toetsmakers:

- 1) Boudewijn Van Dickele; L. Daenens, IV De Meubelkunst, in: Gent 1000 jaar kunst en cultuur, III, 1975, p. 467-8, nr. 819.
- 2) Pieter Vander Haeghen; A. Deschrevel, Het orgelbouwersgeslacht Vander Haeghen, in: De Praestant, 1959, p. 9-10, 32-33,61.
- 3) Jacob Van den Eeckhoutte de Oude; M.A. Vente, het geslacht Van den Eeckhoutte, in: De Schalmei, III, 1946, blz. 2-5.
- 4) Ernest Brœngier; F. Van Der Mueren, E. Brœngier, in: Perspectief van de Vlaamse muziek sedert Benoit, 1961.
- 5) Louis de la Haye of Delhaye; G. Potvlieghe, Les grandes familles: De La Haye en Van Peteghem, in: F. Peeters-M.A. Vente, De orgelkunst in de Nederlanden van de 16de tot de 18de eeuw, Antwerpen 1971, p. 267-269.
- 6) Jean Le Royer; G. Potvlieghe, Bijdrage... betreffende de Brusselse orgelmakers..., in: Eigen Schoon en de Brabantse, 1963, p. 323-325; F. Verstraeten, De Gentse Sint-Jacobsparochie, dl. II, zestiende en zeventiende eeuw*, Gent 1978, p. 342.
- 7) Louis Lovaert; G. Potvlieghe, De familie Lovaert, orgel- en beiaardbouwers, in: Het Land van Nevele (Speciale editie), Idem, Nieuwe gegevens over het werk van de orgelmakers Lovaert, in: Ibidem, IV, 1972, 209-227.
- 8) Jan Langhedul; M. Vente, Het geslacht Langhedul, in: De Schalmei, IV, 1946, blz. 2-7, 14; P. Hardouin, La composition des orgues que pouvaient toucher les musiciens parisiens aux alentours de 1600, in: La Musique Instrumentale de la Renaissance (maart-april 1954), p. 259-268.
- 9) IPEM; Documenta Musicae Novae I-IV, 1968; Interface-Journal of New Music Research, 1972.

- 10) Charles Blancart: B. De Keyzer, in: De Schalmei, 1947, p. 27: Peeters-Vente, o.c., p. 73, 84.
- 11) Jacob Buus; G. Van Laeken, Jacob Buus, 1960.

Het beroemde Gentse orgelbouwersgeslacht, gevormd met de gevraagde letters, was natuurlijk de familie **VAN PETEGHEM**.

Dit was een puzzel waar veel muziek in zat. We gaan nu een toontje lager zingen om op het einde van dit jaar opnieuw de klokken te doen luiden, die de puzzel van dit jaar aankondigt.

De luidruchtige QUIZMASTER

Was het een gemakkelijke puzzel? Neen, niet bepaald, maar toch wel oplosbaar. Bewijs: de 5 volledig correcte antwoorden op de 8 die wij ontvingen.

De laureaten in orde van aankomst: de heer **Hubert Mestrum**, mevrouw **Elsa Wauters-D'haen** (en C°), de heren **Leon Elderweirt**, **Jos Tavernier** en **Marcel Van der Straeten**.

De heer **Piet Cassiman** struikelde over één vraag en 2 (vergeefbare) misstappen werden begaan door de heren **Erik De Keyser** en **Arthur De Decker**.

Enkele bemerkings van deelnemers:

Primus Mestrum heeft zijn eigen bibliotheek niet moeten verlaten om de juiste antwoorden te vinden.

Mevrouw Wauters-D'haen heeft gezellig rondgewandeld in een muzikale sfeer en vond het een knappe quiz rond een boeiend en interessant onderwerp.

De heer Elderweirt vond het een kolfje naar zijn hand. Wie zou dat niet vinden als ge al 56 jaar op de orgelbank zit?

De heer Tavernier vond het een fijne quiz die vatbaar is voor welluidende herhaling.

De heer Van der Straeten vond dat hij weer een moeilijke taak opgelegd kreeg, maar werd gelukkig geholpen door het feit dat hij onmiddellijk doorhad wat de familienaam was van het belangrijk Vlaams orgelgeslacht.

De heer Cassiman vond het dit jaar iets te moeilijk voor "niet-specialisten", maar slaagde er toch in slechts één foutje te maken, nl. op vraag 6 had hij Nicolas Langlez ingevuld. Hij had wel de hulp ingeroepen van een "muzikant". De heer De Keyser had zich al verzoend met de gedachte dat zijn oplossing verkeerd was. Toch nog altijd 9 goed op de 11.

Wanneer de heer De Decker niet bezig is met het bestrijden van een Belfortparking steekt hij al zijn energie in het ijveren voor een volksraadpleging over een beter openbaar vervoer. Een geldig excuus dus voor zijn 2 foutjes.

HET WOORD EN HET GERECHT "LUTSEPOEPE"

In een vorig nummer van dit tijdschrift heeft E. Levis aan de term "lutsepoepe" enige regels gewijd en gepoogd dit wel wat wulps klinkend woord te verklaren en het gerecht te beschrijven dat er te Gent in de eerste Wereldoorlog mee werd aangeduid¹.

Volgens hem zou het woord aldaar zijn ontstaan te danken gehad hebben aan de in W.O. I heersende voedselschaarste. In die oorlogsjaren met hun dikwijls weinig smakelijk Amerikaans spek, was het - steeds volgens Levis - te Gent gebruikelijk om de weinige boter die men kon bemachtigen te mengen met meel: "ze mengden die met een mengsel van water en bloem". Na het koken veranderden boter en bloem "in een wiebelwaggelend smeersel, een soort dikke boterpudding of lutsepoepe".

Dit was echter niet de enig mogelijke manier om "lutsepoepe" te bereiden.

Onder dezelfde W.O. I werd het woord gehoord te Overmere en Kalken. Daar kreeg de toen bekende, maar nu geheel vergeten Eeklose volkskundige Julius De Hulsters² een schotel voorgezet "tot aan den boord opgevuld met half doorschijnende wit-geelachtige gelei" waarin hij "dwars door het reeds stijfgevochten vocht een zestal in twee gekapte varkenspootjes [zag] blinken". Toen de huismoeder bij wie hij aan tafel zat daar een grote lepel in stak, "leek ons dat het vocht levend werd daar het aan 't lodderen, zwenken en wigge-waggelen ging". Dit was nu "lutsepoepe", zo vertelde hem de vrouw. De Hulsters probeert de zonderlinge samenstelling ook te verklaren. Bij *lutsen* denkt hij aan klutsen, trillen, enz. en bij *poep* onvermijdelijk aan het aantrekkelijk waggelend kontje van jong vrouwelijk schoon, maar hij meent toch dat het tweede deel van de samenstelling zijn echte verklaring vindt in dunne stoelgang "verkregen door een soort vettig eten".

Naar aanleiding van De Hulsters' bijdrage verscheen in hetzelfde tijdschrift een aanvulling³. Hier wordt er door een Gentse slagerszoon op gewezen dat ca. 1865-1870 in zijn stad de zorgzame huisvrouwen in de penshuizekes een halve runds- en een halve varkenskop gingen kopen. Wanneer ze dit vlees van "benêen staake", d.i. uit de huisjes waarin alleen slachtafval werd verkocht, met water kookten, "hadden [ze] drie tot vier dagen goede soep die *lutste* van vettigheid en dik als een *gelei* of een *poepke* was". Het gekookte vlees werd eruit gehaald om er "hoofdvliesch of hoofdvlakke" van te maken. Zoals men ziet wordt voor *poepe* hier alleen de betekenis van jong achterwerk weerhouden. Geheel ten onrechte, naar het mij toeschijnt.

In alle geval blijkt uit het voorgaande dat reeds op het einde van de negentiende eeuw met "lutsepoepe" te Gent een lillende, gelei-achtige soep uit afgekookte koppen of poten van dieren werd aangeduid. Wat Levis onder dit gerecht verstaat vindt hierbij geen steun.

Naar mijn mening is "lutsepoepe" een soortnaam voor allerlei bereidingen op basis van gekookt slachtafval die alle als gemeenschappelijk kenmerk hebben dat ze een "lutsende" gelei-achtige brij vormen.

Lutsen is immers een algemeen bekend Nederlands werkwoord (*WNT*) dat wiebelen, waggelen of schudden betekent en bv. ook voorkomt in "lutsetanden" of klappertanden zoals bij koorts. Het tweede deel *poep* betekent een dikke, weke massa⁴ en is nu algemeen bekend in de samenstelling *hondepoep*; De samenstelling *lutsepoep(e)* echter zoekt men tevergeefs in de gangbare woordenboeken of idioticons. Wellicht was het alleen tijdelijk en (of) plaatselijk in gebruik.

NOTEN

1. E. Levis, " 't Gentsch spant de kruune. Kust nu mijn kloefen", *G.T.* 27 (1998), 254-258 (p. 256).
2. J. De Hulsters, "Gewesttaal en Volkskunde", *Het Morgenrood* 7 (1925-1926), 328-329.
3. Oskar Verbugt, "Aanvulling", *Het Morgenrood* 7 (1925-1926), 329-330.
4. *WNT*, s.v. *poep* (IV).

W.L. BRAEKMAN

EEN LELIJK WIJF IN DE VELDSTRAAT EEN ALLERLIEFST SPEKKEMEISKE IN DE ZONNESTRAAT EEN TWIJFELACHTIGE "VLAAMSCHE MAAGD" OP DE KOUTER... EN EEN 19de EEUWSE STUDENT

In de 19de eeuw en nog een flink stuk in onze (voorlopig nog) eigen 20ste eeuw, gaf iedere grote studentenvereniging, die over de nodige middelen beschikte, een almanak uit. In die tijd waren die in Gent allen in het Frans gesteld, op één enkele belangrijke uitzondering na : deze van het *Taalminnend Studentengenootschap onder de Kensing "Het Zal Wel Gaan"*. Die vereniging, die in 1852 van start ging, begon al na enkele jaren met de uitgave van zo'n almanak. Ze kon daarvoor rekenen op een belangrijke steun vanuit Nederland. Dat werd in het orangistische Gent van die dagen graag aanvaard.

De inhoud van de almanakken was extreem flamingantisch, extreem antiklerikaal en...extreem vrouw-vriendelijk. Of hoe moeten we dat noemen ? De term

is hier een anachronisme, natuurlijk. Het antieke genre liefdesgedicht was er opvallend goed in vertegenwoordigd, al dienen we onder "goed" eerder volume dan inhoud te verstaan. De collectie jonge heren die de Universiteit toen bevolkte, leek geen last te hebben van abstinatieverschijnselen op dat gebied. Of zouden we moeten aannemen dat die overvloedige gedichtenstroom ontstond door de volstrekte afwezigheid van vrouwelijke studenten ?

Het flamingantische en anticlericale aspect van de jonge Vlaamse beweging aan de Gentse Universiteit kreeg altijd al veel aandacht, maar dat was niet het enige wat er toen leefde onder de studenten. Het loont de moeite dat eens nader te bekijken en een en ander te situeren. Dit doen we aan de hand van de de vijftiende (1871) en de zeventiende jaargang (1873) van hun almanak. Het studentenleven werd er immers in getypeerd met de bijbelse spreuk van Salomo (IX, 18) : "Kom, laat ons dronken worden van minnen tot den morgen toe, laat ons vrolijk maken in grote liefde".

Eén van de medewerkers aan die almanak, die zich bediende van de pseudoniemen A.M.L.R. van Arken Terlaenen, Alfred Terlaenen en Fredsje van de Veldstroâte, was bijzonder productief. Dat kon ook niet anders : hij was immers "wandeland schrijver" van het genootschap "De Wandelende Joden". Van hem hier een tekstfragment, een gedicht en enkele versgedeelten.

*

* *

Het Opstaan

Het is zeven ure des morgens, eens kouden nevelachtigen November-morgens. In eene schoone kamer van een huis in de Veldstraat ligt Alfred op zijn bed uitgestrekt en slaapt als een blok, of om dichterlijker te spreken, geniet den gerusten slaap der jeugd en der onschuld. Daarbuiten huilt de wind en klettert de regen tegen de steenen in de eenzame nog in de nacht gedompelde straten. Opeens wordt de stilte die in Alfred's slaapkamer heerscht, onaangenaam verstoord door het rinkelend geluid van een dier foltertuigen welke men goedgevonden heeft "wekkers" te noemen, doch waaraan de naam van studententergers veel beter zou passen.

Alfred opent één oog, dan het andere, sluit ze weder dicht, opent ze op nieuw, rekt zich geuwend uit en laat een onverstaanbaar geknor hooren dat nog weinig opstaan-lust verraadt.

"Naar den duivel !" mompelt hij halluid bij zich zelve, "reeds zeven ! is dat eene manier, de menschen op dit onbetamelijk uur te doen opstaan ? Die leeraars ! omdat die ouden zelve niet kunnen slapen, gelooven zij zeker dat jongelui daartoe geen' lust hebben. Aaach ! ik heb zoo'n vaak !"

En daarop legt hij zich op zijne andere zijde en is weldra weêr vast ingeslui-

merd. Gedurende eenige minuten wordt de stilte alleen door de regelmatig ademhaling van den slaper onderbroken.

Hoor ! daar klopt iemand op de deur.

"Meniere !" krijgscht eene piepende stem in den mooisten Gentschen tongval,

"Meniere !"

Alfred wordt wakker met een' vloek.

"Eh wel ! wat is er ?" vraagt hij knorrig.

"Meniere ! 't es alver achte, Meniere !"

"Verdeke ! 't Is iets moois !" roept nu Alfred en springt overeind : "'t is wel, jufvrouw, laat mijn' koffie klaar zetten, 'k zal dadelijk klinken."

De jonge student springt eerst uit zijn bed en dan in zijne broek.

"Brr !" spreekt hij bibberend, terwijl hij haastig zijne kousen aantrekt, "een aangenaam leventje op mijn woord ; 't is waarlijk plezierig op dit ongehoord uur, in 't putje van de winter, uit het bed getrokken te worden ! maar enfin ! van de nood een deugd gemaakt !"

Zonder verdere alleenspraak trekt Alfred zijne kleederen gauw aan en begeeft zich zonder een oogenblik langer te toeven naar zijn salon, waar reeds een heerlijk vuur is aangestoken.

"Een beetje vuur doet geen kwaad" , denkt Alfred en hij stelt zich met de rug naar den kachel in de houding van iemand die zijne beenen wil laten braden. Tevens krijgt hij de schel en schudt ze op ergerlijke wijze : het geheele huis dreunt er van en het snijdend geluid weêrgalmt door den hoekigen trap en de holle portalen.

Een oogenblik later treedt eene reeds bejaarde jufvrouw het salon binnen met een schenkblad, waarop het koffiegereedschap en een paar fransche broodjes in orde staan.

"Bonzour, Meniere", zegt de oude dame, terwijl zij het blad op het tafeltje nederzet, "edde gij wel gesloâpen ?"

*

* *

Onze student blijkt allesbehalve tevreden te zijn met dit onthaal, dat toch geen enkele van zijn hedendaagse soortgenoten zich ook maar zou durven dromen. Er onspint zich nog een felle discussie omtrent de kwaliteit van de koffie....en, zo vervolgt de tekst :

....de student mompelt bij zich zelve :

"Dat leelijk wijf, ! Ik vraag het, is dat hier eene woning van een' jongen student waar men niets anders dan snapachtige oude vrouwen ontmoet. Als ik denk aan mijn appartement in de Zonnestraat, met die lieve meid aan den toog beneden, daar was het prettig ! En die gekke oom van me moest mij eens juist komen

verrassen als de bevallige winkeldochter mij een vlammetje in mijne kamer bracht, een bloot toeval, waarachtig ! En die oude heeft mij gedwongen te verhuizen !"

*
* *

Aan die bevallige winkeldochter of een van haar collegas, was dan het volgende gedicht gewijd. Misschien is het geen toeval dat dit enige nu nog sprankelend levensechte werkstuk uit de hele bundel in het Gents geschreven was.

'An 'en alderliefst spekkemeiske,

die te Gent sjuust rechtover mijn' koâmers weunt.

'E Liedse in de Gentsche Volkstoâlê

Oâs ik e zie, mee jeû blijwe uugen
Noâr mij gekierd, zuu duuvelsch snel
In eû grijs klieid mee groene linten,
Dan joâg' mijn 'erte altijd zuu fel
Oâs ik e zie.

Oâs ik e zie beminlijk lachen
Wijl 'k e 'en totse uit 't vijster zend,
Dan goâ' mijn gloed alles te boven
Gien schuunder meiske es er in Gent
Oâs ik e zie

Oâs ik e zie in eûwen wijnkel,
Dan kwam ik toch zuu geern' bij je
Om e te zeggen da' 'k e minne,
Moâr doâr is weere eû voâder, ne
Dat ik e zie

Oas ik e zie, zoe 'k woârlijk wijnschen
Ghiel eû gezin noâr Verapa¹ ;
Bij God ! 'k en kan 'et niemier 'ijwen
Mee jeûwen viezen 'ier papa,
Oâs 'k e zie

Oâs ik e zie, begint te koken
'et Jeugdig bloed in mijne bust :
'k Mocht e jomhelzen, troetlen, kussen –
Oâs 'k moâr kost – noâr 'ertelust,
Oâs 'k e zie ;

Oâs ik e zie, durf ik 'oâst 'open
Da' mijne liefde e niet verveelt :
Vind ik e niet gedurig bleuzen
Terbinst eû voetsje op den vloer speelt,
Oâs 'k e zie ?

Oâs ik e zie, dan moek ik vroâgen
Of 't zuu jés gelijk ik dacht ;
Kan ik eû vijster moâr beklimmen,
'k Zal 'et nog weten van de nacht –
Oâs 'k e zie ???

Fredsje van de Veldstroâte

*

* *

Daarmee was onze dichter nog niet aan het einde van zijn Latijn. Dezelfde Alfred, die tussen 1868 en 1873 de almanakken voorzag van een groot aantal, in onze ogen, ongelooflijk bombastische flamingantische gedichten, publiceerde in 1873 daarin een ambigue geloofsbelijdenis onder de titel "**De ontmoeting op den Kouter**". Dit rijmelend en rammelend gedicht was echt geen meesterwerk, maar de inhoud loont de moeite. Enkele fragmenten mogen dit duidelijk maken :

't Was 's avonds laat, na een' benauwden zomerdag ;
Ik twijfel of men ooit zoo'n schoonen avond zag :
De lucht was zoel en puur en overheerlijk 't weêr ;
Ik liep met luie schreeën den Kouter op en neêr

...

Toen plots op 't plein een' wonderschoone meid verscheen :
Zij was zoo lief, zoo rank gebouwd, zij keek zo fier,
Daar heerschte in al heur doen zoo'n smaak, zoo'n lossen zwier
Ik had voor haar geknield, als 't waar voor een' godin

Maar er was iets mis met die wonderschoone meid :

Het bister om haar oog, 't blanketsel op haar' wang,
't Onzedige toilet, de schaamteloze gang,
'T verried - en al te klaar – dat deze lieve meid
Niets was dan een cocott' voor aller dienst bereid

en, het moet wel heel warm geweest zijn, daarin nu zag Alfred de "Maagd van Vlaandren", zij het niet zonder moeite :

Maar 'k had de Vlaamsche Maagd² mij anders voorgesteld.

Waarop de maagd :

- "O ja mijn vriend ! Ik weet wat men van mij vertelt :
de stormhoed op het hoofd, het slagzwaard in de hand,
Wijl de andre vast en trouw 's lands wapenschild omspant
En onze zwarte Leeuw, die brult aan haren voet,
Zijn' manen schudt en dreigt het bevend fransch gebroed

En nog enkele tientallen versregels in dezelfde trant. Maar de beschrijving van de Vlaamse roem eindigt in mineur :

Maar nu ! wat blijft er over van dit heldenras ?
Is 't wel hun nageslacht, dat kruipt hier op hunne asch
Is 't wel hun Vlaandren nog, dat arme kwijnend land,
Door Basterd, Waal en Paap gedompeld in de schand ?

En, je had het wel kunnen denken, ook de Maagd is gevallen :

In al dat slijk zoo zuiver blijven als voorheen !
Ach neen ! Ik ook ik ben een schepsel zonder eer
Een zwakke speelpop in de hand van mijnen heer !

En ze geeft de student de volgende slotregels na :

Welaan, mijn jongen, volg mij na : drink ouden wijn ;
Bemin – en doe u deugd aan menig maagdelijn ;
Rook slechts havannah's eerste klas ; geloof geen mensch ;
Betracht vermaak alleen, dit zij uw ééng wensch ;
Ontlast u gauw van droom- en dweepzucht, van gevoel ;
Vergeet het Vaderland, den Plicht en heel den boel,
En leef zoo zalig als een God !...- Maar, 't is zoo warm !
Indien wij ergens een glas punch ?...geef mij uw' arm !

*

* *

Er rest ons nog een puntje van belang : de auteur van deze teksten. Dat was Alfons M. N. Prayon (Gent 1848 – Twickenham, U.K. 1916), een nu vrijwel vergeten Gentenaar uit een illustere familie³. Na zijn studies in de Rechten koos deze fabrikantenzoon eieren voor zijn geld. Hij liet het "Spekkemeiske" en de cocotte voor wat ze waren, huwde barones Helena van Zuylen van Nyevelt de Gaesebeke en liet zich Prayon - van Zuylen noemen. Hij werd in literaire en politieke kringen vooral bekend en zelfs min of meer berucht als scherp polemist⁴. Tijdens zijn hele carrière vergat Prayon - van Zuylen "...het Vaderland, de Plicht en heel den boel" trouwens allerminst, zoals blijkt uit zijn levensverhaal⁵.

Het was een wat curieuze figuur, misschien niet echt typisch voor zijn stand in die tijd en ook niet helemaal Gents⁶. Hoe het ook zij, de voornaamste reden waarom Prayon hier aan het woord gelaten werd eerder dan zijn collegas, die gelijkaardige onderwerpen aansneden, ligt in het feit dat hij schrijftalent bezat en soms persoonlijke gevoelens liet doorklinken in zijn werk.

Luc DEVRIESE

NOTEN

1. Met Verapa werd het Zuid-Amerikaanse Vera Paz bedoeld, waarnaar toen een aantal Gentenaars uitweken.
2. "De "Vlaamsche Maagd" is een ons totaal onbekend personage. De Maagd van Gent, daarentegen, stevig geworteld in haar tuintje, bestond en bestaat al sinds eeuwen. Wellicht spookte deze dame rond in Alfreds oververhitte romantische verbeelding.
3. Zijn grootmoeder langs moeders zijde, Sophie Bauwens, zus van Lieven, was uitgehuwelijkt geworden aan Bernard De Pauw. Zijn vader, de in Duitsland uit een Luikse familie geboren Alphonse Prayon (senior) nam een in 1804 gestichte kaardenfabriek in de Lange Violettestraat over van zijn schoonvader Napoleon De Pauw, toen deze laatste tot hoogleraar in de Rechten benoemd werd. Hij werd gemeenteraadslid te Gent en consul van Pruisen, later van Duitsland (Devolder, K. : Gij die door het Volk gekozen zijt..., Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, Gent, 1994, deel 20, p. 383-384). Het bedrijf Prayon – de Pauw in de Lange Violettestraat bleef heel lang bestaan. De Stedelijke Hotelschool is er heden in gevestigd (Deseyn, G. ,Tijdschrift voor Industriële Cultuur, Gent, 1995, jg. 13 nr. 4, deel 52, p. 31).
4. Rutten, M, Weisgerber, J. : Van "Arm Vlaanderen" tot " De Voorstad Groeit". De opbloei van de Vlaamse Literatuur van Teirlinck-Stijns tot L. P. Boon, Antwerpen, 1988, p. 16, 39, 41, 43, 44, 50, 71, 180 ; Coppens, E. C. : Paul Fredericq, Gent, 1990, p. 133.
5. Baert, G.: Prayon (van Zuylen) Alphonsus Maria Napoleon, advocaat, journalist en Vlaams strijder. In : Nationaal Biografisch Woordenboek, Brussel, 1977, deel 7, p. 756-772.
6. Alleen al het feit dat hij tot de hogere burgerij behoorde, overvloedig in het Nederlands publiceerde en een voorliefde had voor omstreden flamingantische standpunten, was atypisch. Prayon – van Zuylen was ook meer internationaal georiënteerd dan zijn medeburgers, kende goed Engels (geen evidentie in die tijd), en verzeeilde een tijdlang in pan-germanistisch vaarwater. Hij verbleef vanaf de tachtiger jaren meer en meer te Brussel en in 1905 vestigde hij zich te Londen, waar hij onder andere hardnekkig Leopold II verdedigde tegen de Engelse aanvallen op diens Congolees beleid.

GENTSE MEMORIEDAGEN: 17 APRIL

17 April 1701

Dood te Leuven van Primus Steyaert. Zie ook 16 April 1647.

17 April 1763

Pierre Joseph Le Blan geeft een eigenaardig concert in de St-Sebastiaanschouwburg: "een konstige beyaert van glazen met groote en kleyne klokskes en verscheyde registers die van malkander kunnen gescheyden worden."

Le Blan werd geboren in Zinnik in 1711. In 1745 werd hij hier stadsbeiaardier en horlogemaker benoemd.

Deze componist schreef een "Livre de Clavecin".

In 1757 werd hij directeur van de schouwburg.

Hij stierf in 1765.

17 April 1764

Geboorte te Gent van Charles Van Hulthem.

Deze veelzijdige figuur: politicus, kunstminnaar, botanicus, organisator, mecenas en vooral bibliofiel is een van de meest aantrekkelijke Gentse persoonlijkheden aan wie onze stad enorm veel te danken heeft. Hij was de jongste uit een patriciërsgezin met 9 kinderen. (De Van Hulthems werden in de adelstand verheven door Filips IV in 1659).

Zijn vader sterft als hij 5 jaar oud is, zijn moeder zal verder voor zijn opvoeding zorgen.

Hij is 9 jaar wanneer hij zijn eerste boek koopt: "Inleydinge tot de algemeene Teykenkonst". Hij is nog jong wanneer hij reeds gaat studeren in het atelier van Pierre-Norbert Van Reysschoot.

Enkele referentiepunten uit de chronologie van zijn levensloop:

1775: Begint zijn humaniteiten in het College der Augustijnen.

1781: Op het ogenblik dat hij naar de Rhetorica zou overgaan, verplaatst zijn moeder hem naar het Theresiaans College waarvan het programma bestreden wordt door de kerk.

1782: Hij gaat naar Rijsel om er handel te leren. Hij blijft er 15 maanden.

1785: Hij bezoekt Holland en begint zijn studies aan de Universiteit van Leuven. Hij volgt er cursussen van Recht, Natuur- en Scheikunde.

1788: Behaalt zijn diploma van "Bachelier en Droit". In Gent begint hij zijn bibliotheek aan te leggen.

1789: Wordt gemeenteraadslid. Gedurende de Brabantse Omwenteling is hij een overtuigde Vonckist.

1791: Hij wordt belast met het complimenteren van Marie-Christine en Albert von Saksen-Tesschen.

Hij gaat naar Reims waar hij zijn licentie behaalt in "beyde de Rechten".

1792: Wordt Directeur benoemd van de Academie. Hij organiseert de eerste tentoonstelling van werken van nog levende schilders.

1793: Benoemd tot Schepen van de Keure.

1794: Wordt als dusdanig door de Fransen aangehouden, samen met 49 andere notabelen, en naar Amiens gestuurd (omdat de Stad een oorlogsschade weigerde te betalen). Na enkele maanden geïnterneerd te zijn wordt hij naar Parijs gestuurd.

1796: Sticht de Openbare bibliotheken en dat wat later het Museum voor Schone Kunsten zou worden.

1797: Wordt verkozen tot "Député du Département de l'Escaut au Conseil des Cinq-Cents" te Parijs.

Het is op zijn aandringen dat er een plantentuin ingericht wordt in de hovingen van de gewezen Baudeloo-abdij.

Hij sticht de bibliotheek van de "Ecole Centrale" met als grondslag de verbeurdverklaard boeken van de afgeschafte instellingen van het Oud Regime. Ze zou later uitgroeien tot de Universiteitsbibliotheek.

1800: Hij komt terug naar Gent. Hij herneemt zijn plaats als bibliothecaris van de "Ecole Centrale". Hij reorganiseert de bibliotheek en stelt ze open voor het publiek.

1802: Hij wordt lid van het "Tribunat" en blijft dit tot aan zijn afschaffing in 1807.

1803: Hij ontvangt van Napoleon de ster van de "Légion d'Honneur".

1809: Hij wordt benoemd tot Rector van de Academie en School voor Recht te Brussel. Hij neemt deze functies waar tot in 1813.

1810: Hij vestigt zich te Brussel op de hoek van de Rue Royale en de Rue de la Montagne du Parc.

1811: Hij wordt benoemd tot Conservator van de Bibliotheek van de Stad Brussel.

1815: Hij is een enthousiaste voorstander van de unie met Holland. Hij is lid van verschillende geleerde Hollandse genootschappen.

1816: Hij wordt Voorzitter van de Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde.

1821: Wordt lid van de Tweede kamer van de Staten-Generaal te Den Haag.

1823: Wordt Curator aan de Universiteit van Gent.

1830: Gedurende de Septemberdagen wordt zijn huis in Brussel bezet door de patriotten die zijn boeken en handschriften gebruiken om zich te verschansen tegen de Hollandse soldaten. Zijn boeken worden doorschoten, zijn handschriften worden gebruikt om geweerlopen te kuisen en zijn unieke collectie penningen gaat verloren. Wat er van overblijft laat hij overbrengen naar Gent waar hij terug komt wonen, deze keer in de Volderstraat. Hij had hier vroeger gewoond op de hoek van het Sluizeken en de Lange Steenstraat. Het is trouwens daar dat hij geboren werd.

Men heeft Van Hulthem wel eens verweten dat hij een politieke opportunist was die nogal gemakkelijk zijn kazak draaide. Deze beschuldigingen zijn niet gerechtvaardigd, hij was iemand die getracht heeft, bij steeds veranderende politieke conjuncturen, er voor zijn stad- en landgenoten het maximum uit te halen van wat er uit te halen was. Vergeten wij niet dat de man in zijn leven 11 verschillende regimes heeft meegemaakt. Probeer dan maar eens om in die omstandigheden, door de een of andere, niet beschouwd te worden als een "collaborateur".

Niettegenstaande zijn politieke rol zal Van Hulthem vooral bekend blijven als DE bibliofiel. Zijn leidmotief was: "De onwetendheid bestrijden, de kennis doen toenemen".

Deze ervaren bibliofiel liet na zijn dood 65.000 volumes en handschriften na. Voisin zou er 2 jaar overdoen om de inventaris van zijn boeken op te stellen. Van 1820 tot 1830 gaf Van Hulthem jaarlijks 7000 à 8000 goudfranken uit voor het inbinden van zijn boeken. Hij had zulk een passie voor boeken dat hij, uit vrees dat ze zouden beschadigd worden, niet wilde dat er vuur gemaakt werd in zijn huis, zelfs gedurende de strengste winters niet. U zult inmiddels wel begrepen hebben dat de man vrijgezel was.

Charles Van Hulthem stierf van een beroerte in zijn huis in de Volderstraat op 16 December 1832.

Een grafmonument, van de hand van Philippe Parmentier, werd geplaatst in de kerk van de Augustijnen.

17 April 1769

Geboorte van de schilder Pierre Van Huffel.

Het cliënteel van deze portrettist bewijst dat hij zeer gewaardeerd werd.

Hij schilderde o.m. het portret van de burgemeesters Pycke en Vander Haeghen, van de prefecten Faipoult en d'Houdetot, Mgr. de Broglie, Jan d'Huyvetter, John Quincy Adams.

In zijn atelier in de St-Kathelijnestraat kreeg hij verschillende malen het bezoek van de Prins van Oranje.

Hij stierf te Gent in 1844.

17 April 1838

Kattenjacht in de straten van Gent.

Volgens "De Gazette van Gend" werden er deze winter 3.000 katten gedood en gestroopt. Dit getal is gebaseerd op de verklaringen van vellenverkopers die verder beweren dat de huid van de katten van een betere kwaliteit is in de winter. Hun vlees wordt als lekker bestempeld.

17 April 1868

De Zusters van de Kindsheid Jesu vestigen zich in hun nieuw ooglijdersge-

sticht op de Kraanlei. Ze zouden daar maar een 4-tal jaren blijven, want in 1872 had Baron Casier-de Hemptinne het Hotel Vanden Meersche op de Nederpolder gekocht en ten gebruike aan de Zusters afgestaan die er hun ooglijdersgesticht in onderbrachten.

17 April 1956

Schielijk overlijden van Professor A.J.J. Van de Velde.

Hij werd geboren in Gent in 1871.

Na schitterende studies aan het Atheneum, werd hij in 1893 (hij is dan 22 jaar) door de Universiteit uitgeroepen tot Dr. in de Natuurwetenschappen met de grootste onderscheiding.

Van 1893 tot 1899 was hij assistent bij de leergang van Algemene Scheikunde. Onder leiding van Prof. Mac Leod behaalde hij de Eerste Prijs in de interuniversitaire wedstrijd met een thesis over de kieming der zaadplanten.

Na een stage aan het "Institut Pasteur de Lille" werd hij in 1900 benoemd tot Directeur van het Stedelijk Laboratorium. Hij bleef dit 32 jaar. Hij was bovendien leraar aan verschillende scholen, o.a. aan de Brouwersschool. Nadat hij er Directeur was van geworden werd ze omgezet in het "Hoger Instituut voor Gistingsbedrijven".

In 1920 werd hij Professor aan de Landbouwhogeschool en in 1925 aan de Universiteit (groep Farmacie) waar hij microbiologie en scheikunde der levensmiddelen doceerde.

Emeritus in 1941, maar hij werd weder in functie geroepen in 1944.

Hij was een onvermoeid werker en schreef 682 bijdragen.

De bekroning van zijn levenswerk was de stichting van het "Museum voor de Geschiedenis der Wetenschappen". Hij publiceerde meer dan 100 bijdragen over dit onderwerp.

Misschien een minder bekend aspect van zijn activiteiten: vanaf 1893 was hij armenbezoeker van het Bureel voor Weldadigheid.

Oudere Gentenaars zullen hem misschien nog wel gezien hebben op de markten waar hij onder het bange oog van de verkopers stalen kwam nemen van boter en melk.

17 April 1963

Stichting van het "Campo Santo-Beschermcomité" met als doel de graven aldaar te restaureren.

Dit comité werd gesticht met de medewerking van o.a. het Willemsfonds, het Vermeylenfonds, het Davidsfonds, "De Fonteyne", de "Melomanen", de "Oost-Oudburg", Van Crombrughe's Genootschap, het Erasmusgenootschap, de Rederijkerskamer St-Agneeete en St-Barbara, de VTB.

Hugo COLLUMBIEN

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In "De Gazet van Gent" van 29 januari 1923 verscheen een artikel van Alfons Van Werveke over de

PRINSENKINDEREN

Het woord *kind* heeft in de middeleeuwen een beteekenis gehad, die het na de XVe eeuw heeft verloren. Verschillende geschiedschrijvers van de XIXe eeuw hebben dat niet geweten en dat heeft hun parten gespeeld.

De vleeschhouders, de vischkoopers en de schippers noemden zich zelven, niet zonder fierheid, prinsenkinderen. Welk is de oorsprong van dien naam? Agust Voisin vertelt, dat destijds "niemand het recht had het vleeschhoudersambacht uit te oefenen, dan de afstammelingen in rechte lijn van de familiën Van Melle, Van Loo, Minne en Deynoodt. Deze hadden dit voorrecht bekomen van een onzer grootste prinsen (Keizer Karel), die zoo zegt de volksoverlevering, het niet beneden zich had geacht zijn bloed met dat van die burgersfamiliën te vermengen. (Is dat niet mooi gezeid?) Daarom worden de vleeschhouders nog prinsenkinderen geheeten". Die legende heeft Julius De Geyter zijn *Keizer Karel* ingegeven.

W. R(ogghé) geeft een andere lezing van de overlevering, die bijna woordelijk is herhaald door H. van Duyse, maar nu als de geschiedenis. "De vleeschhouders droegen den naam van prinsenkinderen als herinnering aan een voorrecht door Keizer Karel toegestaan aan een mooie vleeschhouwster, die hem een zoon schonk, op zijn beurt vader van vier kinderen, stamvaders van de families Van Loo, Van Melle, Minne en Deynoodt. De keizer had aan zijn bastaard geen voorrecht kunnen weigeren, dat zijne afstammelingen overerfden."

't Is nogal zonderling dat Marcus van Vaernewijck (1518-1569), tijdgenoot van Keizer Karel, geen woord van die geschiedenis rept. Hadden onze plaatselijke geschiedschrijvers dezès werken met aandacht gelezen, zoo zouden ze er het volgende in hebben ontmoet: "... welcke neeringhen, als vleeschhouwer ende vischcooper, bij gheslachten eerven, ende en zijn niet te coope; ende moeten altyds den prince ende heere ende wet, in noode ende daartoe gheroupen zijnde, bijstaen; daerom heet men se sprincen kinderen".

De vleeschhouders en de vischkoopers waren dus alleen de dienaars van den prins en van de overheid en dat nogal om hun leven in gevaar te stellen! Het woord *kind* had in de middeleeuwen de beteekenis van knecht, dienaar. Zoo noemde men in 1389 de knechten, die den draagstoel van de gravin van Vlaanderen vergezelden, nu eens "de kinderen van der litiere" dan weer "knechten van der litiere", in 1509 "dienaars van der litiere". In 1414 spreekt men van de "kindren in de gasterie Sente Baefs" en die zelfde personen wor-

den in 1416 "cnapen van der gasterien van Sente Baefs" geheeten. (Gasterie = gebouw waar de gasten worden geherbergd). Het woord kind voor knecht ontmoet men in een groot getal teksten van de XIVE en van de XVe eeuw: 1412 "Item betaelt den kindren van den scepe te drinkgelde..." (1442). "Item betaelt van eender cleender vejijsteren in der kinder camer boven up de Rekenkamer van den Schepenhuse...". De leden van de nering, die de schepen losten en laadden met de kraan nevens de Vleeschhuisbrug op de Kraanleie, heetten kraankinders.

Bij deze nota over de prinsenkinderen is het wel der moeite waard een aardige geschiedenis te vertellen. In Juli 1602 kwamen de aartshertogen Albrecht en Isabella binnen onze muren en drukten den wensch uit de stad aan boord van een schip te doorkruisen. De schepenen zochten daartoe een geschikt vaartuig en vonden er een bij de onvrije schippers. De vrije schippers eischten de eer op de boot te besturen, maar de onvrije schippers beweerden dat zij het recht hadden hun eigendom te leiden. Het geschil werd den schepenen voorgelegd, die het allen naar den zin wilden maken, en besloten, dat de vrije schippers het vaartuig zouden geleiden en de vracht betalen, zooals ze aangeboden hadden, maar dat één onvrij schipper op de boot zou aanwezig zijn om toezicht en het bewind te houden.

A. VAN WERVEKE

BIBLIOGRAFIE

Verleden jaar ging er in oktober-november in het gewezen klooster van de Geschoeide Karmelieten in de Vrouwebroerstraat een tentoonstelling door over 100 jaar schoolstrijd.

Dit was een initiatief van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen in samenwerking met het Liberaal Archief Gent.

Bij deze gelegenheid verscheen een boek van de hand van historicus Jeffrey Tyssens met als titel **"Om de schone ziel van 't kind... Het onderwijsconflict als breuklijn in de Belgische politiek."**

Hierin wordt een overzicht gegeven van de schoolstrijd vanaf zijn wortels op het einde van het Ancien Régime tot aan de pacificatie in 1958.

Een instructief boek van meer dan 200 bladzijden met meer dan 100 illustraties waaronder de reproductie van een 70-tal spotprenten. Het boek heeft een formaat van 21 x 29 cm. en kost 500 fr. Het is verkrijgbaar in de Bibliotheek van het Provinciaal Administratief Centrum aan het Zuid (2e verdieping) en bij het Liberaal Archief op het Kramersplein 23.

Wie het thuis bezorgd wenst schrijft 620 fr. over op de Rekening N° 091-0059890-70 van de Provincie Oost-Vlaanderen - Centrale bibliotheek - Gouvernmentstraat 1 te 9000 Gent.

Eveneens verleden jaar verscheen het boek "**Rode Daken. De Goede Werkmanswoning 75 jaar.**" Dit naar aanleiding van het feit dat "De Goede Werkmanswoning" gesticht werd in 1923.

Het boek werd geschreven door historicus Bernard van Causenbroeck in samenwerking met het AMSAB. Het brengt een relaas van de woonomstandigheden in Gent in de 19e eeuw en heeft het verder over de realisaties van deze huisvestingsmaatschappij.

Het boek heeft een formaat van 18,5 x 27,5 cm., telt 144 bladzijden en is verzorgd gedrukt. Meer dan 80 illustraties, waarvan 16 in kleur. Het boek kost 500 fr. en kan afgehaald worden in de Kikvorsstraat 113-115. (Eerst bellen op het nummer 222.72.35).

Men krijgt het thuis bezorgd wanneer men 600 fr. overschrijft op Rekening N° 877-8017311-80 van de "Goede Werkmanswoning" - Gent.

In December ontvingen wij een folder "Verschijnt binnenkort!". Wij vermoeden dus dat "**Het Openbaar Vervoer in de Provincie Oost-Vlaanderen**" - Deel I inmiddels zal verschenen zijn.

Dit deel I is gewijd aan "**Trams in Merelbeke**" en geeft een geschiedkundig overzicht van de uitbating van de buurtspoorweglijnen.

Het boek is van A4-formaat en telt 288 bladzijden, waaronder meer dan 100 met tekeningen, tabellen, foto's.

Het boek kost 1.150 fr. en kan na overschrijving op Rekening 891-5340445-23 van de auteur Erik De Keukeleire, afgehaald worden in het hoofdkantoor van de VDK op het St-Michielsplein en in de bijkantoren van deze instelling in Merelbeke, Melsen, Schelderode, Bottelare en Ledeberg.

Wie het thuis bezorgd wenst schrijft 1.300 fr. over.

"Waar is de Tijd?" N° 13 - "1350 jaar Gentenaars en hun Kunstenaars."

Een dankbaar onderwerp, maar toch wel onevenwichtig behandeld: veel over schilders en beeldhouwers, zeer weinig over letterkundigen en helemaal niets over musici. Toch wel de moeite waard wegens de 45 interessante illustraties.

"Waar is de Tijd?" - N° 14 - "1350 jaar Gentenaars en hun armen en rijken." Tekst van Marc Boone.

Dit zou kunnen geresumeerd worden als "1000 jaar sociale geschiedenis". Ook hier rechtvaardigen de meer dan 50 afbeeldingen de schappelijke prijs van 160 fr. Pro memorie: te bekomen in de boek- en dagbladhandel.

"**De beurs van Judocus Vijdt. Kunstkapitaal in Gent**" is de titel van een begeleidend boek bij de tentoonstelling die verleden jaar doorging in het Bijlokemuseum.

Het werd uitgegeven door "Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen" in samenwerking met de Gentse stedelijke musea.

Verschillende aspecten van deze tentoonstelling worden er in behandeld door Johan Decavele, Roger Marijnissen, Erik Duverger, Laurens De Keyzer.

Zeer verzorgd gedrukt door Vanmelle en verlucht met een 65-tal interessante foto's. Formaat: 16 x 28 cm. - 108 bladzijden. Een schappelijke prijs van 325 fr. Wanneer men dit bedrag overschrijft op rekening N° 448-0007361-87 van O.K.V. met de vermelding "Judocus Vijdt" krijgt men het boek thuis bezorgd.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

De heer **A.K. Evrard** vraagt: "Weet iemand het familieverband tussen het Gents echtpaar beeldhouwer Pieter DE VIGNE (1812-1877)-Malvina QUYO (1819-1896) en de kunstschilder **DANIËL QUYO** die in 1903 in de Kerkstraat Gentbrugge en in 1917 in de Van Lokerenstraat Ledeberg woonde, en in 1921 in de zaal Taets (Zonnestraat) vooral landschappen uit de Zwalmstreek tentoonstelde. Zijn vrouw hield blijkbaar een linnenwinkel ("witgoed"). Van die schilder lijkt er weinig terug te vinden.

De heer **W.L. Braekman** vraagt: Wie was de Gentenaar die onder het pseudoniem BERT AVER een boek schreef over de werklozen die, zoals hij, in WO I verplicht werden voor de Duitsers te werken?

Na WO I (wellicht in 1922) verscheen bij Hippoliet Janssens te Ledeberg een boek (208 p.) getiteld: *22 Maanden in Duitse Slavernij of het Leven der Opgeëischten*. Als auteur vindt men op de titelpagina de naam (pseudoniem) Bert Aver.

Deze Gentenaar vertelt zijn wedervaren als Z.A.B.-er (de leden van de Zivil-Arbeiter-Bataljons die vanaf de herfst van 1916 werden opgericht). Op 8 oktober 1916 vertrekt hij met vele anderen uit het Rabotstation.

De auteur beschrijft de treinreis, de aankomst in de Franse Ardennen (Carignan, Blagny), het strafkamp van Bertry, zijn ontsnapping, zijn gevangenneming en tenslotte zijn thuiskomst na 22 maanden

Alhoewel het boek in twee verschillende drukken bestaat (elk met verschillende kaft) is het toch, voor zover mij bekend, heel zeldzaam. Bovendien is de ware naam van Bert Aver mij niet bekend. E. Levis heeft enkele jaren geleden mondelinge getuigenissen van toen nog levende Z.A.B.-ers in dit tijdschrift medegedeeld, maar over het hierboven gesignaleerde boek of de auteur wordt daar met geen woord gerept.

Wie helpt?

Mevrouw **Eva Wuyts**, Matrozenstraat 10 te 9000 Gent schrijft ons: Als studente geschiedenis aan de Universiteit Gent maak ik een licentiaatsverhandeling betreffende de Wereldtentoonstelling van Gent in 1913, en meer bepaald over de medailieke objecten die ter gelegenheid van deze tentoonstelling vervaardigd werden. Dit onderzoek wordt ondermeer gesteund door Prof. Dr. L. François van de Vakgroep Nieuwste Tijden (Universiteit Gent) en door de Gentse afdeling van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde waarvan de heer C.E. Dekesel voorzitter is.

Het doel van mijn onderzoek bestaat erin deze medailieke productie in een zo ruim mogelijk (kunst-)historisch kader te plaatsen, en de betekenis ervan na te gaan op socio-economisch en artistiek vlak. Hiertoe stel ik een inventaris op van alle medailles, penningen, plaketten, jetons, kentekens, enzovoort... die met de Gentse Wereldtentoonstelling te maken hebben. Omwille van het groot aantal activiteiten (wedstrijden, concerten, feesten, congressen, enzovoort...) dat ter gelegenheid van deze Wereldtentoonstelling plaats vond, is elk medailiek object met de inscriptie *1913 én GENT/GAND/GHENT*, een potentiële expo-medaille.

Medailles en aanverwanten worden echter nog onvoldoende erkend als artistiek en/of historische bron. De meeste bevinden zich dan ook niet in musea maar zijn in het bezit van privé-verzamelaars. Uit eigen ervaring weet ik dat deze verzamelaars vaak zelf op een of andere manier heemkundig onderzoek verrichten, al dan niet aan de hand van munten of medailles.

Met deze brief wil ik vragen om binnen de vereniging enige ruchtbaarheid aan mijn onderzoek te geven. Op die manier hoop ik zoveel mogelijk verzamelaars te bereiken die wensen mee te werken aan deze studie. Indien enkele van uw leden menen in het bezit te zijn van expo-medailles of personen kennen die zulke medailles verzamelen, zou ik het ten zeerste appreciëren dat zij mij daaromtrent contacteren. De medailles zelf worden uitsluitend beschreven en gefotografeerd met de toestemming van de eigenaar, en zullen op geen enkele manier beschadigd worden. Indien gewenst blijft de eigenaar anoniem. Ook andere informatie die van nu kan zijn voor mijn onderzoek is van harte welkom!

Van Mevrouw **Marie Christine Laleman** ontvingen wij volgend schrijven: Ter aanvulling van de informatie met betrekking tot de Vijfwindgatenbrug in 'Ghendtsche Tydinghen', 1998, jg. 27 nr. 6, p. 346 verwijzen we U tevens naar de meest recent verschenen bijdrage waarin een nieuwe 'status quaestionis' werd opgenomen over de stadsversterking waartoe de Vijfwindgaten behoorden: Zie LALEMAN, M.C., LIEVOIS, D. & STOOPS, G., *Enkele nieuwe inzichten in de ontwikkeling van het Klein Begijnhof in Gent*, in: *Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, Gent, 1995, nr. 21, p. 305-319.

Voor de manier waarop iconografisch bronnenmateriaal kan worden benut bij verder onderzoek en studie kan U ook terecht bij: CHARLES, L., e.a., *Huizenonderzoek in Gent. Een handleiding*, Gent, 1994.

De heer **Mark Rummens** wou het volgende weten: Een bewoonster van de Maagdestraat vertelde mij dat bijna ieder jaar het straatnaambord verdwijnt. Vermits dit "toevallig" meestal op het einde van het academisch jaar gebeurt is de dader zonder twijfel een student die het straatnaambord als souvenir naar huis neemt. Wellicht omwille van de straatnaam.

Een voor de hand liggende vraag is dan ook vanwaar deze straatnaam komt. Zowel Fris als Gysseling vermelden dat de straatnaam reeds van in de veertiende eeuw bestaat, maar geven geen uitleg over het ontstaan van die naam. Ook De Potter geeft hierover geen uitleg.

Naar mijn oordeel heeft het niets te maken met het klooster aldaar, vermits dat er pas sinds 1875 staat.

Zou een lezer van G.T. het antwoord kennen?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De heer **Guy de Maertelaere** (De Pinte) schrijft ons: U weet (wellicht) dat ik een Jean Ray-fan ben. Ik ZOCHT dan ook een reden (u ziet, ik ben eerlijk) om het pas verschenen boek van hem ook eens via "Ghendtsche Tydinghen" te kunnen bekend maken, ook al heeft het RECHTSTREEKS niet zo veel met Gent te maken. Hieronder dus het resultaat van mijn poging.

"Iedere lezer kent wel Jean Ray, alias John Flanders, maar met zijn echte naam natuurlijk Raymond De Kremer. Als er één schrijver het etiket "Gentse schrijver" verdient is hij het wel. Enkele jaren geleden publiceerden wij van hem, als John Flanders, het album "Dat was een tijd!" (even wat reclame voor eigen

zaak maken: u kunt dit boek nog steeds verkrijgen in het Documentatiecentrum). NU verscheen van hem, als Jean Ray, een boek dat weliswaar minder met de doelstelling van onze vereniging te maken heeft, maar dat toch ook eens het vermelden waard is. "Gouden tanden - de beste verhalen van Jean Ray" heet het (Uitg. Manteau, 327 blz., 795 fr.).

Het bevat 33 vertellingen, sommige 30 andere slechts drie bladzijden lang, van deze grootmeester van het fantastische, het geheimzinnige, het griezelige, die alle liefhebbers van het genre ter wereld ons benijden. En jawel, één verhaal speelt zich expliciet in zijn geboortestad af (impliciet doen ze dat bijna allemaal, zeggen kenners), nl. in de havenbuurt rond zijn geboortehuis op de Ham.

Te verkrijgen in elke goede boekhandel."

ERRATUM

In ons vorig nummer (Januari 1999) hebben we op p. 52 een fameuze flater begaan. Wij publiceerden de foto van de inkomhal van de vroegere "Ecole des Hautes Etudes" in de rubriek "Dit bestaat niet meer".

Wij kregen prompt een reactie van ons trouw lid Advokaat Leon Martens die ons deed opmerken dat dit lokaal nog wel degelijk bestaat en dat de bewaring ervan een verplichte voorwaarde was voor de verbouwwerken.

Over het algemeen voelt men zich niet gemakkelijk wanneer men een flater begaan heeft. Deze keer zijn wij er blij mee dat het een flater was en dat deze prachtige ruimte niet verloren is gegaan.

OPROEP AAN ONZE LEZERS

Om te kunnen voldoen aan de talrijke vragen naar de eerste vijf jaargangen (1972-1973-1974-1975-1976) van "Ghendtsche Tydinghen" doen wij een beroep op uw medewerking om afstand te doen van nummers of jaargangen die niet meer worden gebruikt. Eventueel tegen een overeen te komen vergoeding.

Inlevering: Ofwel in het Documentatiecentrum, ofwel bij Mevrouw Van Geluwe na telefonische afspraak op het nr. (09) 226.23.28.

Bij voorbaat dank voor de geste.

De bibliothecaresse,
Mevr. Van Geluwe-Eggermont

IN VERBAND MET EEN FOTO VERSCHENEN IN HET "STADSMAGAZINE GENT"

In het "Stadsmagazine Gent" nr. 1/99 jaargang 3 nr. 4, verscheen op blz. 6, 7 en 8 een artikel getiteld: "Wonen in een Monument". Op blz. 7 stond een grote foto van het Sherlock Holmes gebouw die een verkeerde voorstelling gaf van de werkelijke toestand.

Voor wie de Jan Breydelstraat kent en voor wie ter plaatse gaat is het duidelijk dat het cliché verkeerd werd afgedrukt en dat het om een spiegelbeeld gaat.

Op blz. 1 van voornoemd "Stadsmagazine" verscheen van hetzelfde gebouw een kleine foto, die wel de juiste toestand weergeeft.

Er is dus duidelijk een tegenspraak tussen de twee foto's. Dat is minstens betreurenswaardig te noemen.

Ik nam op 8 januari 1999 contact met de Dienst Voorlichting van de Stad om de vergissing te melden met het verzoek om in een volgend nummer van het "Stadsmagazine Gent" de goede foto te laten verschijnen. Er was me beloofd dat dit zou gebeuren en dat met de uitgever contact zou worden genomen.

In het nr. 2 van het "Stadsmagazine Gent" is daarvan niets te bespuren. Op 11 februari kwam ik telefonisch tussen bij de Dienst Voorlichting ten einde nogmaals op de fout te wijzen en met mijn herhaald verzoek om de foto van het gebouw op de juiste wijze af te drukken.

Aangezien het om een magazine gaat dat door veel mensen wordt gelezen en dat toch door zijn artikels een historische en toeristische waarde heeft, ware het maar normaal dat men het verzoek zou ingewilligd hebben. Men antwoordde mij echter dat het niet mogelijk was op die vraag in te gaan en dat de kleine foto op blz. 1 volstond.

Toch een nogal vreemdsoortig antwoord. Het gebouw, gelegen naast het Museum van Sierkunst, en waarvan wel een zekere charme uitgaat maar dat architectonisch niet zoveel betekent, had toch een beter lot verdiend. De lezers van het "Stadsmagazine Gent" eveneens. Heeft "Monumentenzorg" de foto op blz. 7 goed bekeken en wat denkt die ervan?

G. Broget
Dr. juris